

Čisto srce kao uvjet gledanja Boga (Mt 5, 8)

Glasnović, Nikolina

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:041731>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-02**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište u Zadru

Teološko-katehetski odjel

Diplomski sveučilišni teološko-katehetski studij (dvopredmetni)

Nikolina Glasnović

Čisto srce kao uvjet gledanja Boga (Mt 5, 8)

Diplomski rad

Zadar, 2021.

Sveučilište u Zadru
Teološko-katehetski odjel
Diplomski sveučilišni teološko-katehetski studij (dvopredmetni)

Čisto srce kao uvjet gledanja Boga (Mt 5, 8)

Diplomski rad

Student/ica:
Nikolina Glasnović

Mentor/ica:
Doc. dr. sc. Arkadiusz Krasicki

Komentor/ica:
Doc. dr. sc. Elvis Ražov

Zadar, 2021.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Nikolina Glasnović**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Čisto srce kao uvjet gledanja Boga (Mt 5, 8)** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 7. lipnja 2021.

SADRŽAJ

UVOD.....	1
1. POSEBNOSTI MATEJEVA EVANĐELJA	2
1.1. Okolnosti i vrijeme nastanka Matejeva evanđelja	2
1.2. Značajke Matejeva evanđelja	6
2. BLAŽENSTVA.....	10
2.1. Govor na gori (Mt 5-7).....	10
2.2. Blaženstva (Mt 5, 3-11).....	13
2.2.1. „Blago siromasima duhom...“	16
2.2.2. „Blago ožalošćenima...“	16
2.2.3. „Blago krotkima...“	16
2.2.4. „Blago gladnima i žednima pravednosti...“	17
2.2.5. „Blago milosrdnima...“	17
2.2.6. „Blago čistima srcem...“	18
2.2.7. „Blago mirotvorcima...“	18
2.2.8. „Blago progonjenima zbog pravednosti...“	18
2.3. Usporedba Matejeve i Lukine verzije blaženstava	19
3. ČISTO SRCE	22
3.1. Biblijsko poimanje čistoće	22
3.2. Biblijsko poimanje srca.....	25
3.3. „Oni će Boga gledati.“	29
3.4. Teološki govor o čistom srcu	31
ZAKLJUČAK	35
SAŽETAK	38
SUMMERY	39
LITERATURA.....	40
ŽIVOTOPIS	43

UVOD

U ovom radu promišljat ćemo o šestom blaženstvu Matejeva evanđelja koje govori o blaženima čistog srca. Evanđelist Matej je jedini evanđelist koji je napisao blaženstvo „čistih srcem“ kojima Isus Krist onda obećava gledanje Boga, što je u biti ostvarenje Kraljevstva Božjega.

Cilj rada je pokazati koji su uvjeti putem kojih se može dospjeti u Kraljevstvo Božje i zašto je baš čistoća srca jedan od tih Isusovih zahtjeva koji traži od svojih učenika, koristeći metodu sinteze i dedukciju. Rad je podijeljen na tri poglavlja. Kroz sva tri poglavlja se stupnjevito nastoji dati jedan teološki prikaz važnosti te samog značenja blaženstva „čistih srcem“.

U prvom poglavlju govori se o autoru, okolnostima i vremenu nastanka Matejevog evanđelja. Također, istaknute su specifične značajke samog Evanđelja, a jedna od njih je često posezanje za Starim zavjetom što dokazuje i sastav njegova Evanđelja od pet dijelova zbog čega se smatra da je napravljen po uzoru na Pentateuh. Osim toga, teme koje obrađuje te njegovi posebni teološki vidici razlikuju Mateja od drugih evanđelista.

U drugom poglavlju analizirat ćemo Govor na gori te Blaženstva s kojima istoimeni Govor započinje kako bismo uvidjeli važnost temelja čistoće srca za svaki Isusov zahtjev upućen ljudima. Zatim slijedi usporedba Matejeve i Lukine verzije blaženstava budući da kod Luke također nalazimo jedan istovjetan početak Govora premda različitog oblika nego kod Mateja.

U posljednjem poglavlju ćemo biblijski analizirati pojmove čistoće, srca te izraza „gledati Boga“ kako bismo dobili cjelokupnu sliku Matejevog šestog blaženstva. O važnosti ovoga blaženstva govorili su mnogi sveci i teolozi. Stoga, na samom kraju ovoga poglavlja bit će riječi o tome što su o čistima srcem, kojima se obećava nagrada da će Boga gledati, govorili sveci i teolozi, poput Augustina, Franje Asiškoga, Majke Terezije i Ivana Pavla II.

1. POSEBNOSTI MATEJEVA EVANĐELJA

S obzirom na to da se u radu nastoji protumačiti pojam *čistog srca* kao uvjet gledanja Boga koje se nalazi u blaženstvima Matejevog evanđelja (Mt 5, 1-12), potrebno je razmotriti njegove značajke. Evanđelist Matej ima svoj vlastiti stil i posebne teološke vidike po čemu se razlikuje od drugih evanđelista te u skladu s tim donosi sintezu nauka svojstvenu njegovoj crkvenoj zajednici.

1.1. Okolnosti i vrijeme nastanka Matejeva evanđelja

Matej je evanđelist koji na najopsežniji način predstavlja blaženstva. Djelovao je u Kafarnaumu kao carinik (usp. Mk 2, 13-17; Lk 5, 27-32) te je bio bogat i ugledan građanin.¹ Smatra se da se zvao Levi iako sa sigurnošću ne možemo tvrditi da su Matej i Levi ista osoba. Moguće je da je Isus promijenio njegovo ime jer muškarac ne bi mogao imati dva semitska imena.² Kao carinik bio je omražen u očima pravovjernih Židova jer su carinici za Židove bili pogani i grešnici, pa tako i neprijatelji naroda. Matejevo zanimanje, kao i cjelokupni život, mijenja se od onoga trenutka kada ga Isus poziva da krene za njim, a to sam opisuje u svom Evanđelju u Mt 9, 9. U tom odlomku nam Matej pokazuje kakav je Isus, odnosno koliko je neizmjereno njegovo milosrđe prema grešnicima.³

Sva četiri evanđelja su nastala u drukčijoj sredini, u drugo vrijeme te su bila popraćena negativnim pojavama i pritiscima pogotovo od Židova koji su osporavali Isusovo mesijansko poslanje. Stoga je i vrijeme nastanka pojedinog evanđelja imalo utjecaja na sam tekst. Rat između Židova i Rimljana 70. god. po. Kr. ostavio je posljedice na kršćanskim zajednicama u Jeruzalemu i Judeji tako da Matej i Luka u pisanju iza sebe imaju iskustvo te katastrofe.⁴ Budući da je Markova tradicija tada već bila poznata i razvijena, pretpostavlja se da je vrijeme nastanka Matejeva evanđelja bilo nakon 70. godine.⁵ Također se za njegov nastanak pretpostavlja to razdoblje budući da se i u prisposobi o svadbenoj gozbi (Mt 22, 7) aludira na razorenje Jeruzalema 70. po. Kr. Ako uzmemo u obzir razvoj odnosa unutar zajednice te suzdržanost prema židovstvu, predlaže se nastanak Evanđelja smjestiti između 80. i 100. po Kristu.⁶

¹ Usp. Piero LAZZARIN, *Sveci kroz crkvenu godinu*, Zagreb, 2010., 470.

² Usp. Raymond E. BROWN, *Uvod u Novi zavjet*, Zagreb, 2008., 205.

³ Usp. Mateja HOLJEVAC, *Blagdan sv. Mateja, apostola i evanđeliste*, Đakovo, 2018., 7.

⁴ Usp. Ivan DUGANDŽIĆ, *Upoznajmo Bibliju: Narod Božji i njegovo Sveto pismo*, Zagreb, 2011., 243 – 244.

⁵ Usp. Eduard SCHWEIZER, *Das Evangelium nach Matthäus*, Göttingen, 1973., 4.

⁶ Usp. Meinrad LIMBECK, *Matejevo evanđelje*, Zagreb, 2009., 6.

Također, ima i onih koji smatraju da je Evanđelje napisano prije 70. godine, ali oni čine većinu koja vjeruje da je sam apostol Matej napisao Evanđelje.⁷ Stoga je nesigurno uopće to pitanje vremena nastanka drugog evanđelja, ali je i manje važno jer svakako potječe, kao i ostala evanđelja, iz vremena apostolske predaje.⁸

Prema svjedočanstvu prve Crkve, sveti Matej je pisao prvi od četvorice evanđelista, i to na aramejskom jeziku za obraćene kršćane sa židovstva u Palestini. Ta je predaja neosporiva. No, kanonsko Evanđelje po Mateju je izvorno pisano na grčkom i kao takvo je ušlo u Novi zavjet. S obzirom na to da grčko Evanđelje uključuje građu aramejskog izvora, kanonsko grčko Evanđelje i aramejsko Evanđelje su u biti isto.⁹ O tome da posljednja redakcija Matejeva evanđelja nije izravni prijevod aramejskih spisa, govori ovisnost kanonskog Mateja o drugim izvorima.¹⁰

Iako je Matej pisao za judeokršćane, u njegovoj Crkvi su jednako nazočni i Židovi i pogani, i zato je ona eshatološki ostvaren Izrael.¹¹ U Isusu se nazire nova životna mogućnost, najprije za Izrael a zatim i za sve narode, koja se ostvaruje ispunjavajući Božju volju i provodeći u djelo Isusovu poruku da je Kraljevstvo Božje blizu (usp. Mt 4, 17). Židovska katastrofa u ratu protiv Rimljana koja se dogodila 70. po. Kr. za Mateja je bila znak da svatko tko odbije Isusovu pouku o Kraljevstvu mora očekivati da će i njega Bog odbaciti.¹² Matej Isusa prikazuje kao pastira Izraelova i ne ograničava sveopću spasenjsku volju Božju. Samo kod Mateja Isus za sebe kaže: „Poslan sam samo k izgubljenim ovcama doma Izraelova.“ (Mt 15, 24), a te izgubljene ovce su svi Izraelci, prema Jeremijinom proroštvu (usp. Jr 23, 1-8). Iako je Isusovo zemaljsko poslanje ograničeno na Izrael, tiče se svih naroda. Tu sliku Isusa kao pastira Izraelova možemo tako smjestiti pred početak njegovog Govora na gori pred velikim mnoštvom gdje se narod morao suočiti s Isusovim riječima, pošto su Izraelci, pa i pogani, imali iskustva ozdravljenja.¹³

Pitanje s kojim se još susrećemo jest hipoteza o identifikaciji autora Evanđelja kao nepoznatog kanonskog evanđelista. Naime, je li on bio kršćanin židovskog ili poganskog podrijetla? Mišljenja među bibličarima su podijeljena iako većina njih argumentira u korist kršćanina židovskog podrijetla, dok neki ugledni komentatori govore u korist poganskog

⁷ Usp. Raymond E. BROWN, *Uvod u Novi zavjet*, 213.

⁸ Usp. Wilfrid J. HARRINGTON, *Uvod u Novi zavjet – spomen ispunjenja*, Zagreb, 1990., 164.

⁹ Usp. *Isto*, 161 – 162.

¹⁰ Kanonski Matej je upotrijebio tri dokumenta: 1. prijevod aramejskog Mateja, 2. zajednički izvor Mateja i Luke, 3. Marka, više u: Wilfrid J. HARRINGTON, *Uvod u Novi zavjet – spomen ispunjenja*, 163.

¹¹ Usp. Ivan DUGANDŽIĆ, *Biblijska teologija Novoga zavjeta*, Zagreb, 2004., 76.

¹² Usp. Meinrad LIMBECK, *Matejevo evanđelje*, 8 – 9.

¹³ Usp. Joachim GNILKA, *Teologija Novoga zavjeta*, Zagreb, 1999., 144 – 145.

autora.¹⁴ Da je evanđelist Matej bio kršćanin židovskog podrijetla, svjedoči nam njegovo poznavanje hebrejskog, a možda i aramejskog jezika, što nije bilo uobičajeno za poganina. Osim navedenih, postoje i druge značajke Matejeve židovske misli koje nalazimo u rodoslovlju: usporedba Mojsija s Isusom, rasprave s farizejima, kao i u Govoru na gori s modificiranjem Zakona, i još mnoge druge. Svakako, Matejev grčki jezik vjerojatno nije prijevod jer se može primijetiti igra riječi u grčkom tekstu, a evanđelist, kako se čini, počesto ispravlja Markov stil.¹⁵

Nadalje, Evanđelje iznosi vrlo kompliciranu povijest kršćanske zajednice, pa je teško rekonstruirati točan Matejev stav o Zakonu. Što se toga tiče, teološki gledano, evanđelist nije strogo pripadao ni konzervativnoj ni liberalnoj strani. Svakako da je uzajamni utjecaj židovskih i poganskih interesa bio vrlo složen u Mateja, jer s jedne strane, kod kršćana židovskog podrijetla stoji da treba strogo držati Zakon (usp. Mt 5, 17-20; 10, 5-6), a s druge strane ima ulomaka koji prepravljaju Zakon ili židovske postupke (usp. Mt 5, 17-48; 23, 1-36). U Mt 28, 11-15 Židovi sebe smatraju strancima unatoč svim Matejevim raspravama koje su fokusirane na židovski Zakon. Matej u svom evanđelju koje je pod utjecajem Markova evanđelja, a koje je upravljeno poganima, ne daje objašnjenje židovskih običaja u Mk 7, 3-4 jer pogani u Matejevoj zajednici ne poznaju raspravu o čišćenju prije jela.¹⁶

Zajednica u kojoj je nastalo Matejevo evanđelje duboko je svjesna važnosti Mojsijeva zakona. To je zajednica u kojoj je Isus Krist prihvaćen kao jedini spasitelj svijeta. Po tom Novom zakonu kojega Isus donosi čovjek biva oslobođen (usp. Mt 5, 20) te počinje djelovati po zakonu ljubavi. Međutim, ti članovi zajednice bili su izloženi mnogim iskušenjima. Nakon razorenja Jeruzalema pobjegli su iz Palestine poslije 70. godine i razbježali se po cijelom Rimskom carstvu. Kako je tada od Isusove smrti, od koje je prošlo mnogo vremena, oslabio duh u mnogim zajednicama te tako nestalo i revnosti, ljudi su skrenuli s puta. U isti tren su išli i za Bogom i za novcem (usp. Mt 6, 24), jedni drugima su postali neprijatelji (usp. Mt 10, 36), sve više je bilo onih koji popuštaju lažnim prorocima (usp. Mt 24, 11), sve više onih malovjernih (usp. Mt 6, 30) i još mnogo toga. Stoga, jedino što je moglo izliječiti njihova srca bio je povratak Isusu Kristu, obraćenje, pa evanđelist upravo takvoj zajednici nudi Isusova blaženstva koja su izraz novog Zakona.¹⁷

¹⁴ K. W. Clark, G. Stracker, P. Nepper-Christensena, više u: Raymond E. BROWN, *Uvod u Novi zavjet*, Zagreb, 2008., 207.

¹⁵ Usp. Raymond E. BROWN, *Uvod u Novi zavjet*, 207 – 208.

¹⁶ Usp. *Isto*, 208 – 209.

¹⁷ Usp. Adalbert REBIĆ, *Blaženstva*, Zagreb, 1996., 11 – 13.

U Matejevom evanđelju najviše su prisutne palestinske značajke, više nego kod drugih sinoptika, jer u njemu nalazimo puno izraza i tema koje odražavaju palestinsku sredinu.¹⁸ Iz toga je jasno da je njegovo Evanđelje upućeno prvenstveno čitateljima u Palestini koji su još uvijek govorili aramejskim jezikom, odnosno za kršćane koji su bili židovskog podrijetla. Nadalje, pravovjerni Židovi i Židovi kršćani, koji su jedini ostali od mnogih duhovnih pokreta iz Isusova vremena, nisu bili u dobrim odnosima. Štoviše, farizeji su kršćane smatrali hereticima pa su ih vrlo žestoko progonili i mučili. Pravovjerni Židovi su odbijali mnogo toga čime su se kršćani služili kao što je grčki prijevod Starog zavjeta, zatim su nijekali mesijanski karakter nekim starozavjetnim proročanstvima, dok nisu potpuno onemogućili ikakav suživot tako što su kršćanima branili ulaz u sinagogu. Ovako je izgledala stvarnost kada je Matej pisao svoje evanđelje za kršćane židovskog podrijetla. Stoga je Matejevo evanđelje zapravo evanđelje Crkve jer je ono bilo hrana prvim kršćanima.¹⁹

Ono što je također specifično za Matejevo evanđelje jest da je ono od svih novozavjetnih spisa najviše utjecalo na starokršćansku literaturu, crkveni nauk te čudoredni život. Iz tog razloga ono i dalje stoji na prvom mjestu iako je nastalo kasnije nego Markovo evanđelje.²⁰ R. T. France u svom komentaru Matejevog evanđelja također spominje prvo kanonsko mjesto tog djela u Novom zavjetu što kod mnogih možda izaziva i iznenađenje. Tome je tako jer za razliku od ostalih evanđelja koja počinju sa nečim zanimljivijim i suvremenijim narodu i kulturi, Matej započinje neprivlačnim nabranjem imena te je stalno zaokupljen stvarima zakona i predaje, sukobima između Isusa i židovskih poglavara što se pokazuje pomalo dalekim suvremenoj kulturi i književnim ukusima. No, Matej u svom evanđelju donosi pouzdanu i snažnu poveznicu između Starog i Novog zavjeta na način čestog posezanja za Starim zavjetom kako bi objasnio odnose i sukobe Isusa Krista i židovskih vlasti. Naime, rani kršćani su imali svijest o tome da je korijen njihove vjere u židovstvu. Stoga, životno važno postaje pitanje odnosa kršćanske Crkve i Židova, s jedne strane kako bi kršćani sami sebe bolje razumjeli, i s druge strane, radi načina na koji bi prikazali Krista nekršćanskom svijetu. Kršćansko sagledavanje ovoga pitanja nam najpotpunije omogućuje Matejevo evanđelje. Iako svako od četiriju evanđelja daje svoj poseban doprinos našem razumijevanju Krista, Matejevo evanđelje se najviše navodilo u kršćanskim spisima 2. stoljeća jer njegovo iscrpno donošenje Isusovih naučavanja o etičkim

¹⁸ Usp. Wilfrid J. HARRINGTON, *Uvod u Novi zavjet – spomen ispunjenja*, 163 – 164.

¹⁹ Usp. Adalbert REBIĆ, *Blaženstva*, 9 – 10.

²⁰ Usp. *Isto*, 10.

zahtjevima kršćanskog poslanja, najočitije u Besjedi na gori, posebno se činilo prikladnim za poduku obraćenika te naobrazbu Crkve.²¹

Promatrajući cjelokupnu povijesnu pozadinu Matejeve zajednice, koja posebno uključuje netrpeljive odnose sa pravovjernim Židovima, i događanja toga vremena, jasno je zašto Matej stavlja naglasak na čistoći srca koja je uvjet gledanja Boga. Kako je Crkva za Mateja eshatološki ostvaren Izrael, ona je morala paziti da sačuva kontinuitet sa Starim zavjetom jer je tamo njezina pretpovijest. To je moguće samo ako ga pravilno tumači i po njemu živi. Zato Matej traži od svojih da vrše Zakon jer je u tome njegov pravi smisao, a ne u izvanjskoj vjernosti propisima. Crkva poznaje samo jednog učitelja, a to je Krist koji je pripremio Kraljevstvo onima čistoga srca. Suprotni njima su židovski pismoznanci i farizeji, licemjeri jer „govore, a ne čine“ (Mt 23, 3), pa im Matej suprotstavlja novi lik kršćanskog pismoznanca koji je postao učenikom Kraljevstva Božjega.²²

Matejevo evanđelje je vrlo specifično jer ga odlikuju brojne značajke koje utječu na iznošenje teoloških tema u cijeloj kompoziciji Evanđelja.

1.2. Značajke Matejeva evanđelja

Matej je teolog koji je pisao znatno drugačijim stilom od Ivana, Luke i Marka. Što više se proučava Mateja, postaje jasnije koliko je on bio maštovit i vješt pisac sa jasnim uvjerenjima što rezultira njegovom sposobnošću da ih prenese svojim čitateljima.²³ Ako usporedimo njegovo Evanđelje s Markovim, očigledno je da je ono mnogo opsežnije. Iako je Matej od Marka u svoje djelo preuzeo skoro devedeset posto teksta, čak istim redosljedom i istim riječima, njegova specifičnost ostaje u načinu na koji je oblikovao „nemarkovsku“ građu. Jasno je da su svi evanđelisti pisali za potrebe određene zajednice, ali postavlja se pitanje zašto je Matej uopće pisao novo evanđelje ako je već postojalo Markovo? Odgovor se nalazi u pojavi novih teoloških pitanja, koja su zahtijevala nove odgovore, nakon nastanka Markova evanđelja. Te nove odgovore dao je Matej na način da je proširio Markov predložak novom građom o Isusu iz Nazareta.²⁴

Što se tiče samog sastava Evanđelja po Mateju, svi se slažu da je ono podijeljeno na pet velikih dijelova. Ti dijelovi su međusobno usko povezani. Svaki od njih sadrži najprije narativni

²¹ Usp. R. T. FRANCE, *Matej: Tumačenje Evanđelja po Mateju*, Novi Sad, 1987., 19 – 20.

²² Usp. Ivan DUGANDŽIĆ, *Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 76 – 77.

²³ Usp. *Isto*, 20.

²⁴ Usp. Ivan DUGANDŽIĆ, *Upoznajmo Bibliju: Narod Božji i njegovo Sveto pismo*, 262 – 263.

odsjek, a zatim odsjek govora. Neki stručnjaci čak smatraju da je Matejeva građa od pet dijelova napravljena po uzoru na Pentateuh, no takvu strukturu remeti izvještaj o djetinjstvu i mucu. Naime, na početku Evanđelja nalazi se proslov (1-2), a na kraju Evanđelja epilog (26-29). Dok narativni odsjeci predstavljaju postupni razvoj događaja, govori pokazuju način razvoja mesijanskog pojma Kraljevstva Božjeg.²⁵ Narativni odsjeci prikazuju Isusovo djelovanje, čudesa i putovanja. U njima se Matej poslužio Markovim evanđeljem te se tu poprilično slažu. Iako su narativni dijelovi sastavni dio prvog Evanđelja, govori su ipak uživali veći ugled u Crkvi.²⁶ Svaki govor kod Mateja završava ustaljenim obrascem: „Kad Isus završi ove svoje besjede...“ (7, 28; 11,1; 13, 53; 19, 1; 26, 1). Dakle, svaki govor ima tematski raspoređenu građu. Govor na gori je odličan primjer Matejeve metode (o tome će biti više riječi u sljedećem poglavlju).²⁷ Osim u Govoru na gori (Mt 5-7), Matej se pokazao sistematičarom u rasporedu govornih cjelina još u govoru o poslanju učenika (Mt 10), u govoru u prisposodobama (Mt 13), u govoru pouke za zajednicu (Mt 18) te u govoru o posljednjim vremenima (Mt 24-25). Osim što želi donijeti kompletno pripovijedanje Isusove povijesti, s obzirom na to da njegovo evanđelje započinje s Isusovim podrijetlom i rođenjem, a završava pričom o smrti i ukazanjima Uskrsloga, Matej još više nego Marko želi izraziti Isusovu povijest iz pouskrsne perspektive, smještajući Krista u život zajednice. Stoga, Crkva s pravom naziva Matejevo evanđelje crkvenim evanđeljem, jer je za njega Krist utemeljio Crkvu, dok Markovo evanđelje više obrađuje kristološke teme.²⁸

Nadalje, postoji nekoliko posebnih značajki koje razlikuju Mateja od ostale trojice evanđelista. Prvo, za njegovo evanđelje može se reći da je židovsko – kršćansko. Već je spomenuto kako mnogi smatraju da je Evanđelje napisao kršćanin Židov te da je ono bilo namijenjeno čitateljstvu koji su također bili kršćani Židovi. Ono što je Mateju bio jedan od interesa kao teologu i piscu svoga evanđelja jest prikazati Isusa kao ispunjenje nada Staroga zavjeta. Također, još je htio prikazati i Isusov stav prema starozavjetnim zakonima te kako primijeniti starozavjetne tekstove na razne vidove njegova poslanja. Ova pitanja su imali na umu svi Židovi koji su prepoznali Isusa kao Mesiju i koji su onda trebali naučiti na koji način braniti i predstaviti evanđelje drugim narodima. Dalo se primijetiti da je Matejevo evanđelje „najžidovskija“ knjiga Novog zavjeta, uz poslanicu Hebrejima. Osim toga, Matejevo evanđelje je evanđelje upućeno svim narodima. Naime, Isus šalje dvanaesticu da idu i učine sve narode

²⁵ Usp. Wilfrid J. HARRINGTON, *Uvod u Novi zavjet – spomen ispunjenja*, 165 – 166.

²⁶ Usp. *Isto*, 176 – 179.

²⁷ Usp. *Isto*, 168.

²⁸ Usp. Rudolf SCHNACKENBURG, *Osoba Isusa Krista u četiri evanđelja*, Zagreb, 1997., 77.

njegovim učenicima (usp. Mt 28, 19), čime se završava nagovještaj krajnjeg cilja kršćanskog poslanja. Dakle, ovdje Isusovo poslanje prekoračuje granice židovstva unatoč njegovim jasnim židovskim korijenima te pokazuje kraj židovske povlaštenosti kao Božjega naroda. Iz toga se zaključuje da nije etnička pripadnost ono što nekoga čini članom Božjeg naroda nego odaziv Bogu u vjeri i poniznosti, što mogu i pogani a ne samo Židovi. Treće, Matejevo evanđelje je evanđelje za Crkvu, ono jedino uključuje pojam *ekklesia* (Mt 16, 18; 18, 17). Ono je služilo za uporabu crkvenim poglavarima kako bi podučavali članove Crkve i određivali njihove pastoralne uloge. Iako je Matejevo evanđelje konstruirano tako da bude korisno za poduku i upravljanje Crkvom, ne može se zanemariti činjenica da je ono „Isusov životopis“, i da većim dijelom nije sačinjeno kao katehetska građa.²⁹

A. Rebić u svojoj knjizi *Blaženstva* govori o tome kako je „Matej sabrao i sastavio kerigmatsko gradivo o Isusu tako da ga predstavi kao drugog Mojsija, kao Mesiju – Krista, Sina Božjega, ustanovitelja kraljevstva nebeskog na zemlji (Crkva)“.³⁰ Stoga, Matejevu evanđelju možemo pripisati katehetski i kerigmatski karakter. Naime, u njegovom evanđelju nije potrebno prvo tražiti prikaz Isusova života sa povijesnog gledišta, nego nam ono najprije iznosi tumačenje Isusova života i njegovih djela. Gledajući iz te perspektive, možemo reći da je Matejevo evanđelje Božja objava o Isusu i o njegovoj Crkvi.³¹ Matej dokazuje da je Isus obećani Mesija tako što se poziva na proroke. On se najslobodnije koristi Starim zavjetom od svih evanđelista te pokazuje da je Krist ispunio starozavjetna proročanstva. Kako bi dokazali da je Krist ispunio proročanstva, prvi kršćani su u raspravama sa Židovima upotrebljavali posebnu zbirku starozavjetnih „dokaznih mjesta“ (*testimonia*) kojom se, izgleda, koristio i Matej. Matej tumači starozavjetna proročanstva na način svoga shvaćanja povijesti Božjeg naroda koja se svakako zbivala prema Božjem naumu. Isti Bog djeluje i u Novom i u Starom zavjetu, iako je Stari zavjet priprava za Novi, i u skladu s tim su evanđelisti tražili smjerove koji će ih voditi prema Kristu. Svakako, pritom treba imati na umu da su evanđelisti pisali te upotrebljavali Stari zavjet po nadahnuću i s posebnog stajališta usredotočujući se na posebne odlomke koje su uzimali u njihovoj cijelosti.³²

Evanđeliste trebamo promatrati kao dubokoumne i bistre teologe i pastoralne djelatnike. Oni se, dakle, nisu bavili samo pukim zapisivanjem starijih predaja iako su te predaje, pismene ili usmene, zapisivali u skladu sa svojom teologijom i potrebama crkvenih zajednica u čijem su

²⁹ Usp. R. T. FRANCE, *Matej: Tumačenje Evanđelja po Mateju*, 20 – 24.

³⁰ Adalbert REBIĆ, *Blaženstva*, 15.

³¹ Usp. *Isto*, 15.

³² Usp. Wilfrid J. HARRINGTON, *Uvod u Novi zavjet – spomen ispunjenja*, 179 – 182.

okruženju živjeli i radili. Evanđelja su stoga nastala različito, a različita su u odnosu na način na koji opisuju predmet koji obrađuju, jer su pisci uzimali u obzir kulturu, vjeru, jezik i podrijetlo svojih naslovnika. Tako je, primjerice, Matejeva teologija starozavjetna, tipično židovska.³³ To nam također govori da je Matejevo evanđelje ono koje se temelji na Pismu. Kod Matejeva pozivanja na Stari zavjet primjećuje se pojava njegovih „formulaičnih navoda“ kojima izražava brigu da Isusa predstavi kao ispunjenje Staroga zavjeta. Iako je zadnjih godina proučavanje naročite naravi Matejeve uporabe Starog zavjeta dovelo do zanimljivih rasprava, ovdje neće biti riječi o tome. Jedino se može staviti naglasak na značaju Matejeve slobodne primjene starozavjetnoga teksta u „formulaičnim navodima“ za kasnija proučavanja.³⁴

Nadalje, sliku Isusova odnosa prema Starom zavjetu ne treba izravno gledati s obzirom na vršenje Zakona ili pozivanja na nj, već je bitno uočiti način Isusova očitovanja vlastitog autoriteta kada je u pitanju tumačenje Mojsijeva zakona. Tumačenje Zakona, kao središte Božje službe u sinagogi, Isus je koristio kako bi navijestio Kraljevstvo Božje (usp. Mt 4, 23), odnosno za svoje naučavanje (usp. Mt 13, 54). Isus izričito kaže da nije došao dokinuti već ispuniti Zakon i Proroke (usp. Mt 5, 17). On se ne zaustavlja na slovu Zakona, nego ga tumači na posve nov način nadvisujući propise nekih zapovijedi Tore. Ono što Isus zapravo traži od čovjeka jest čistoća srca, dakle nov stav prema slovu Zakona, a ne samo poslušnost.³⁵ I to je novost koju nam Matej želi približiti u svojim blaženstvima, općenito u Govoru na gori gdje Isus izlaže temeljni zakon Kraljevstva Božjega (usp. Mt 5-7) te govori o tome tko su Isusovi učenici ukazujući na Isusovu blizinu. On je Emanuel (usp. Mt 1, 23), prema tome ta je povezanost vrlo specifična i bliska.

³³ Usp. Adalbert REBIĆ, *Blaženstva*, 15.

³⁴ Usp. R. T. FRANCE, *Matej: Tumačenje Evanđelja po Mateju*, 25 – 26.

³⁵ Usp. Ivan DUGANDŽIĆ, *Upoznajmo Bibliju: Narod Božji i njegovo Sveto pismo*, 230.

2. BLAŽENSTVA

Matejev Govor na gori (Mt 5-7) te blaženstva (Mt 5, 1-12) s kojima započinje istoimeni Govor ubraja se među najpoznatije blago kršćanske baštine. Govor na gori je od velike važnosti za kršćanstvo jer donosi etičke zahtjeve na kojima se treba temeljiti kršćanski život. Isus je svojim govorom o Kraljevstvu Božjem privukao mnoge ljude tako da su oni ostavili sve za sobom i krenuli za njim. On im je bio Učitelj koji je sve one koji su prihvatili evanđelje o Kraljevstvu morao upoznati s uvjetima života u njemu. Iako je Isusov govor zahtjevan, on je ostvariv što su dokazali njegovi učenici svojim životom. Stoga, da bismo lakše razumjeli značenje blaženstava, ukratko ćemo se osvrnuti na Govor na gori.³⁶

2.1. Govor na gori (Mt 5-7)

Radi najljepših, ali i najzahtjevnijih Isusovih riječi izrečenih u Govoru na gori (Mt 5-7), taj Govor se često naziva i „srcem evanđelja“ ili „evanđeljem u Evanđelju“. Neki smatraju da je taj govor osnovni zakon prema kojemu se ljudi trebaju ponašati i živjeti. Da bismo ga bolje razumjeli, važno je također fokusirati se na to kome je i zašto upućen.³⁷ S obzirom na to da je Isus radikaln u svom govoru što se čini vrlo zahtjevnim, prijašnja teologija je smatrala da je Govor na gori namijenjen samo eliti pa stoga ne obvezuje sve kršćane. Prema tome on je bio namijenjen samo redovnicima i ostalim crkvenim staležima koji su Krista nasljeđovali izbliza. Međutim, danas nam biblijska znanost sigurno potvrđuje da je Isus svoje riječi uputio svim svojim učenicima, dakle cijeloj Crkvi, a ne samo izabranim pojedincima. To nam potvrđuju Isusove riječi Crkvi da treba biti sol zemlje i svjetlost svijeta (usp. Mt 5, 13). Zato blaženstva kao princip obećanja svima koji ozbiljno pristupaju Božjem kraljevstvu prethode Isusovim radikalnim zahtjevima.³⁸

Isus u svom Govoru nastupa najprije kao Učitelj, kao onaj koji ima vlast naučavati (usp. Mt 7, 29). On ne poučava kao pismoznanci, štoviše, Isus traži veću pravednost, veću od pravednosti pismoznanaca i farizeja (usp. Mt 5, 20). Isus se u svojim etičkim zahtjevima osvrće na Kraljevstvo Božje koje treba pokrenuti djelovanje ljudi. Svi oni koji prihvaćaju njegovu poruku i nastoje je vršiti njegovi su učenici.³⁹ Izgleda da njegovi radikalni zahtjevi nisu lagani za

³⁶ Usp. Adalbert REBIĆ, *Blaženstva*, 16.

³⁷ Usp. Ivan VAJIĆ i sur., *Putokazi sreće: Blaženstva i svjedočanstva vjernika*, Zagreb, 2016., 21.

³⁸ Usp. Ivan DUGANDŽIĆ, *Upoznajmo Bibliju: Narod Božji i njegovo Sveto pismo*, 276 – 277.

³⁹ Usp. Rudolf SCHNACKENBURG, *Osoba Isusa Krista u četiri evanđelja*, 116 – 117.

izvršavanje jer čovjeku je teško prihvatiti Isusove zapovijedi da ljubimo svoje neprijatelje i molimo za njih. No kršćanin treba imati na umu da to nije zahtjev upućen naravnomu čovjeku, već čovjeku koji je spoznao dobrog Oca i koji je čuo Isusovu poruku. Unatoč svim preprekama na koje Crkva nailazi, ona nikad ne smije zanemariti ili otpisati taj uzor evanđelja. Štoviše, uvijek mora nastojati da se ono sve više ostvaruje u njezinim redovima da bi njezino poslanje bilo ispunjeno.⁴⁰

U obzir treba uzeti teološki kontekst Govora na gori kako bi se ispravnije shvatila sama njegova poruka. Zato je dobro osvrnuti se na treće i četvrto poglavlje Matejeva evanđelja koje nam približava kontekst Govora. U trećem poglavlju Evanđelja javlja se Ivan Krstitelj koji će pripremiti put Gospodinu kako je bilo prorokovano. Ivan Krstitelj krsti Isusa koji se na taj način poistovjećuje s grešnicima, kao da je jedan od njih. On kaže za Isusa da je Mesija, a glas s neba to potvrđuje riječima „Ovo je Sin moj ljubljeni!“ (Mt 3, 17). Nadalje, u četvrtom poglavlju Sotona kuša Isusa u pustinji (usp. Mt 4, 1-11) nudeći mu tri krive slike Mesije što Isus odbija jer to nije u skladu s Božjom voljom. Isus ga odbija riječima: „Nosi se od mene, Sotono!“ (Mt 4, 10) i time nam također pokazuje kakav naš stav treba biti prema napasniku. Ova tri iskušenja nas uvode u razumijevanje Govora i njegovu poruku. Sva tri iskušenja nam pokazuju kako uvijek treba slijediti Božju volju, a ne podleći napastima. U tome je bila Isusova pobjeda. Židovi su mislili da će Mesija, koji ima doći, uspostaviti zemaljsko kraljevstvo u kojemu će oni biti gospodari drugim narodima. Međutim, Isus je došao uspostaviti duhovno kraljevstvo u kojemu će vladati novi odnosi među ljudima i u odnosu prema Bogu. Takvo kraljevstvo propovijeda i navješćuje u ostalom dijelu četvrtog poglavlja Evanđelja (usp. Mt 4, 17). Poglavlje završava Isusovim djelovanjem u Galileji (usp. Mt 4, 23-25) naučavajući po sinagogama, propovijedajući evanđelje o Kraljevstvu i liječeći bolesne i nemoćne, dok je za njim išlo silno mnoštvo. Zatim, kad je ugledao to mnoštvo, Isus uzide na goru i stade ih poučavati (usp. Mt 5, 1-2).⁴¹

Slika Isusova nastupa na Gori podsjeća na Mojsijev nastup na brdu Sinaju u Starom zavjetu koji je poslušavši Boga dao Zakon narodu prema kojemu se trebao vladati. Isus ne mijenja slovo Zakona nego daje novu interpretaciju u kojoj upućuje na dublji susret s Bogom i koja traži potpunog i cjelovitog čovjeka.⁴² On ne suprotstavlja Govor Dekalogu nego uvijek pretpostavlja vrijednost i valjanost Dekaloga.⁴³ Govor na gori može se shvatiti kao sažeti prikaz

⁴⁰ Usp. Ivan DUGANDŽIĆ, *Upoznajmo Bibliju: Narod Božji i njegovo Sveto pismo*, 277.

⁴¹ Usp. Adalbert REBIĆ, *Blaženstva*, 19 – 20.

⁴² Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka*, Zagreb, 2010., 108.

⁴³ Usp. Božo LUJIĆ, *Biblijsko svjetlo vjere na putu života: biblijske teme vezane uz egzistenciju suvremenoga čovjeka*, Zagreb, 2018., 465.

Isusovog učenja usmjerenog na ponašanje njegovih učenika u konkretnom životu, a koji je napisan kako bi se Isusovo učenje sačuvalo od krive interpretacije da se njime dokida Zakon. Može se reći da je Matej u svom Govoru na gori gotovo utjelovio Isusovo učenje na prostoru Izraela i mlade Crkve u sadržajnom, a i u formalnom smislu kao jedno umjetničko djelo.⁴⁴ U svom navješćaju Kraljevstva Božjega u Govoru na gori Isus nije imao namjeru niti dokinuti Zakon, niti donijeti novi Zakon s kojim bi stari bio zamijenjen. Ono što je Isusu bilo važno jest da se čovjek u potpunosti otvori Božjoj volji koja se nalazi u Svetom pismu. U toj otvorenosti i ljubavi prema Bogu čovjek će uvijek nastojati djelovati po uzoru na Božju savršenost (usp. Mt 5, 48).⁴⁵

Postoje različite mogućnosti interpretacije Govora na gori. Božo Lujić u svom djelu *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka* donosi neke od njih. Prvo, može se Govor na gori promatrati kao Zakon i evanđelje. Naime, u Govoru je sadržan Kristov zakon koji otkriva i osvješćuje ljudsku grešnost, a s druge strane je i evanđelje koje je na poseban način izraženo u blaženstvima (Mt 5, 3-12). Drugo, Govor na gori može se tumačiti kao ispunjeni zahtjev. Ovakvo tumačenje Govora zapravo želi da bude raj na zemlji jer bi svi zahtjevi istoga trebali biti doslovno ostvareni. Ako se ti zahtjevi ne mogu ostvariti, onda se Govor treba promotriti u okviru etike unutarnjosti. Prema ovom tumačenju zapovijedi Govora na gori zahtijevaju nutarnju poslušnost s obzirom da se ne mogu u potpunosti ispuniti. Također, dijalektička teologija je imala utjecaja na tumačenje Govora. Njezine pristaše smatraju da se kod tumačenja Biblije treba staviti naglasak na teološki sadržaj teksta, a ne na historijsko gledište. U skladu s tim čovjek se nalazi u središtu teološke interpretacije te je važno da cjeloviti čovjek izvršava Božje zahtjeve. I posljednje tumačenje povezuje se s mirovnim pokretima jer Govor na gori promiče nenasilno djelovanje u društvu. Pojedinci misle kako Božji način vladanja treba biti primjer svakoj ljudskoj vladavini, dok drugi misle da zahtjevi Govora vrijede isključivo za međuljudske odnose.⁴⁶

Promatrajući strukturu Govora na gori uočava se njegovo središte, a riječ je o odnosu prema Bogu iz kojega sve proizlazi i ishodi te se stavlja u međusobni odnos. Ovom središnjem elementu dani su okviri elemenata odnosa prema bližnjemu (usp. Mt 5, 41-48) te odnosa prema materijalnoj stvarnosti (usp. Mt 6, 9-7, 11). Odnos prema bližnjemu ima svoj vrhunac u ljubavi prema neprijatelju i u tome se može prepoznati čovjekov stav prema Bogu. Također je molitva

⁴⁴ Usp. Ivan DUGANDŽIĆ, Isusov stav prema Zakonu (Mt 5, 17 – 19), u: *Obnovljeni život*, 59 (2004.) 2, 161 – 162.

⁴⁵ Usp. *Isto*, 169.

⁴⁶ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka*, 109 – 110.

ključna u čovjekovom stavu prema Bogu, a Isus je upućuje na nutrinu. On sve usmjerava prema čovjekovoj nutrini kao izvoru njegova djelovanja, a ne prema površnim vanjskim činima, što nam Matej donosi posebno u blaženstvima.⁴⁷

2.2. Blaženstva (Mt 5, 3-11)

Blaženstva se ne mogu odvojiti od Govora na gori, štoviše njima Govor započinje te bi taj položaj bio izraz njihova najvišeg autoriteta. Čovjeku koji prvi put čita blaženstva, ona mogu djelovati zbunjujuće jer su više izražena pjesnički i filozofski nego što bi značile neku moralnu pouku ili ispravak. No, što blaženstva uistinu znače? Ona počinju grčkom riječju *makarioi* što bi na hrvatski značilo „blaženi“, „sretni“. Izvorno značenje odnosi se na preminule koje su nazivali „blaženima“ jer se nalaze izvan svih životnih patnji. U svih devet Matejevih blaženstava nalazi se riječ „blaženi“ (*makarioi*), ali ta riječ je imala svoja druga značenja još puno prije toga. Primjerice, osim za preminule, u grčkoj literaturi blaženima su se smatrali i bogovi, za razliku od ljudi, jer nisu navezani na zemaljska dobra. Dakle, u helenističkoj epohi se pridjev *maka,rioi* koristio kada se obično govorilo o „sretnom“ čovjeku.⁴⁸

Blaženstva se nalaze još i u Starom zavjetu. Grčka riječ *maka,rioi* redovito prevodi hebrejsku riječ *ašre*, koju u Bibliji susrećemo 45 puta. Riječju *ašre* konstatira se sreća nekoga, odnosno proglašava ga se „sretnim“, ali ne u ljudskom ili psihološkom smislu nego u religioznom. Blaženstva su zapravo čestitka ili pohvala na dobrom životu, a dobar je život onaj u kojemu je osoba prihvatila zahtjeve Božje vladavine. Dakle, u Starom zavjetu blaženstva se uvijek odnose na osobu, i to na osobu koja živi u skladu s Božjim načelima. Na mnogim mjestima u Starom zavjetu, a posebice u psalmima, susrećemo riječ *ašre*. U Ps 112, 5 blažen je čovjek „koji je milostiv i daje u zajam, koji poslove svoje obavlja pravedno“. Tako su blaženi i oni „što drže naredbe njegove i čine pravo u svako doba“ (Ps 106,3). U Ps 119, 1 blaženi su i „oni kojih je put neokaljan, koji hode po Zakonu Jahvinu“! Osim psalama, u Pnz 33, 29 čitamo Mojsijeve riječi kojima je izrekao svoj blagoslov nad plemenima Izraelovim: „Blago tebi, Izraele! Koji narod kao tebe Jahve spašava?“ Iz ovih biblijskih redaka se može zaključiti kako je za dioništvo u blaženstvima potrebna aktivna suradnja pojedinca s Bogom, odnosno svaki pojedinac svojim životom odgovara Bogu na njegovu ponudu blaženstava. Od pojedinaca, pa i

⁴⁷ Usp. *Isto*, 111 – 112.

⁴⁸ Usp. Ivan VAJIĆ i sur., *Putokazi sreće: Blaženstva i svjedočanstva vjernika*, 22.; Marijan VUGDELIJA, *Moralna dimenzija Isusovih blaženstava (Mt 5, 1 – 12)*, u: *Služba Božja*, 52 (2012.) 3/4, 286 – 288.

zajednice, očekuje se da se pokažu dostojnima te učine sve u svojoj moći kako bi se približili duhu blaženstava.⁴⁹

S Isusovim blaženstvima je situacija sasvim drukčija jer one koje Isus smatra blaženima, gledano prema nekim ljudskim mjerilima, nema razloga tako ih nazivati. Koga to Isus u Mt 5, 3-11 naziva blaženima?

³ „Blago siromasima duhom: njihovo je kraljevstvo nebesko!

⁴ Blago ožalošćenima: oni će se utješiti!

⁵ Blago krotkima: oni će baštiniti zemlju!

⁶ Blago gladnima i žednima pravедnosti: oni će se nasititi!

⁷ Blago milosrdnima: oni će zadobiti milosrđe!

⁸ Blago čistima srcem: oni će Boga gledati!

⁹ Blago mirotvorcima: oni će se sinovima Božjim zvati!

¹⁰ Blago progonjenima zbog pravédnosti: njihovo je kraljevstvo nebesko!"

¹¹ „Blago vama kad vas - zbog mene - pogrde i prognaju i sve zlo slažu protiv vas!“⁵⁰

Očito je da se Isus vodi drukčijim mjerilima i kriterijima u svom nauku. Dok u prvom dijelu blaženstava (usp. Mt 5, 3-6) spominje ljude koji su zaknuti za nešto potrebno u životu, u drugom dijelu (usp. Mt 5, 7-9) su to ljudi koji posjeduju neke vrline koje iziskuju velik napor a svijet čine boljim. Na kraju tog niza su i „progonjeni zbog pravédnosti“ (usp. Mt 5, 10) nazvani blaženima, a Isus kao da njima svima čestita na tome. No, ako čitamo blaženstva bez ikakvih predrasuda, prepoznat ćemo u njima odraz istinske ljudskosti i humanizma kojemu fokus nije samo na materijalni užitek. Za kršćane su blaženstva puno više od toga jer gledaju dalje od ovozemaljskog života. Kršćanima je pogled usmjeren na Kraljevstvo Božje koje se počinje ostvarivati već sada na zemlji. Zato svi oni koji žive u duhu evanđelja primit će ovu čestitku i biti potaknuti ostvariti kraljevstvo Božje ovdje i sad. Poanta Isusovih blaženstava je biti u odnosu s Njim, a ne u ovozemaljskom blagostanju. Radi se o tome da Isus nije veličao siromaštvo, glad i žeđ, žalost kao ideale života, nego je za ljude takve životne sudbine imao posebnu sućut i mjesto u srcu. Takvi su najbolje mogli iskusiti i doživjeti evanđelje kao Radosnu vijest. Spasenje je ponuđeno svakom čovjeku i ne ovisi o nikakvim zaslugama već

⁴⁹ Usp. Marijan VUGDELIJA, *Moralna dimenzija Isusovih blaženstava* (Mt 5, 1 – 12), 289 – 292.

⁵⁰ *Biblija*, Zagreb, 2016.

traži samo čisto ljudsko srce, a svi koji žive u takvom duhu blaženstava dio su nove stvarnosti započete s Isusom.⁵¹

Mateju je stalo do pozitivnog određenja blaženstava te se trudi izbjeći njezina moguća kriva shvaćanja. Naime, mogu se javiti neke zamjerke da su blaženstva samo jeftine utjehe za one koji ih uzmu ozbiljno. Ako Bog daje takva obećanja u blaženstvima, zašto onda već danas ne utješi ožalošćene ili utaži čežnju gladnih i žednih?⁵² Božja snaga jest njegova ljubav, stoga se on ne može nasilno i tvrda srca nametnuti ljudima. Svemogući Bog je nemoćan tamo gdje nailazi na nasilje i nemilosrdnost, ali ako vjerujemo biblijskoj poruci te Boga priznajemo svemogućim čija je ljubav moćnija od svega na svijetu, onda vjerujemo da će zadnja riječ naše povijesti biti utješna.⁵³

Treba imati na umu da su blaženstva nastala i u Isusovu pogledu na učenike jer on opisuje u njima stanje svojih učenika koji su bili siromašni, gladni, uplakani i proganjani. Ratzinger osobito stavlja naglasak na Isusov pogled kao od Oca prosvjetljeni pogled na temelju kojega blaženstva postaju paradoks. Naime, kada se stvari promotre u svjetlu Božjega a ne ljudskoga vrjednovanja, onda se svjetovna mjerila ruše. Iz tog razloga blaženstva osvjetljavaju novu sliku svijeta i čovjeka koja se očituje kad čovjek počne gledati i živjeti polazeći od Boga. I u toj novosti je već prisutno nešto od *eshatona*. Osim toga, blaženstva nose kristološko obilježje. Ona vrijede za učenike jer su prije toga ostvarena kao primjer u samome Kristu. Isus je bio doista siromašan, blag, čistoga srca, mirotvorac. Stoga su blaženstva otajstvo samoga Krista koji nas poziva na zajedništvo s njim. Također, ona su putokaz, kako za cijelu Crkvu, tako i za svakoga pojedinačno.⁵⁴

Isus je najbolji učitelj ćudoređa. U prva četiri blaženstva obećava spasenje siromasima duhom, žalosnima, krotkima, gladnima i žednima pravednosti (usp. Mt 5, 3-6) i u njima se već razaznaje etička dimenzija, ponašanje koje Bog očekuje od čovjeka, a to je da se približi Bogu. Druga skupina blaženstava (usp. Mt 5, 7-10) također posjeduje tu etičku dimenziju te su obadvije skupine usredotočene na Kraljevstvo Božje koje se „silom probija i siloviti ga grabe“ (Mt 11, 12). U ovoj skupini blagoslovljeni su milosrdni, svi oni čistoga srca, mirotvorci i progonjeni zbog pravednosti. Ovi ljudi su svjesni toga da Bog želi mijenjati ljude.⁵⁵ Zato nam blaženstva pokazuju kakav je Božji odnos prema svijetu. Bog je uzor prema kojemu treba biti

⁵¹ Usp. Ivan VAJIĆ i sur., *Putokazi sreće: Blaženstva i svjedočanstva vjernika*, 22 – 25.

⁵² Usp. Meinrad LIMBECK, *Matejevo evanđelje*, 61 – 63.

⁵³ Usp. *Isto*, 67.

⁵⁴ Usp. Božo LUJIĆ, *Biblijsko svjetlo vjere na putu života: biblijske teme vezane uz egzistenciju suvremenoga čovjeka*, 465 – 466.

⁵⁵ Usp. Rudolf SCHNACKENBURG, *Osoba Isusa Krista u četiri evanđelja*, 116 – 117.

usmjereno svako naše djelovanje, stoga su blaženi oni koji su blizu njemu i čija se slabost usavršuje u njegovoj jakosti.⁵⁶

2.2.1. „Blago siromasima duhom...“

Prvi koji se u blaženstvima blagoslivlju su siromašni duhom. Ono je prvo blaženstvo u kojemu se obećava posjedovanje Kraljevstva Božjega i za koje se može reći da je najparadoksalnije. S obzirom na to da postoje poteškoće u analizi pojmovnoga sklopa *siromašni u duhu*, potrebno je vidjeti što ono znači. *Siromašni* se može odnositi na materijalno, duhovno ili pak egzistencijalno siromaštvo. U Psalmima nema izričaja „siromašni u duhu“, ali se opisuje takvo ponašanje kod osobe koja je potrebna Božje pomoći. Prema tome, osoba koja je siromašna u duhu je svjesna da nije dostatna sama sebi i da joj je potreban drugi kako bi ostvarila svoj smisao, ona je potpuno upućena na Boga. Isusov učenik je onaj koji je slobodan od materijalnih dobara i bogatstva, i u takvoj slobodi je sposoban u svoje srce primiti Boga koji je ljubav i dobrota. Kao takav je onda sposoban biti dionikom Božjega kraljevstva u kojemu je sam Bog nagrada.⁵⁷

2.2.2. „Blago ožalošćenima...“

U drugom blaženstvu su blagoslovljeni ožalošćeni i ono pojašnjava prvo blaženstvo. One ožalošćene psalmist naziva „siromasima Jahvinim“ i treba ih shvatiti u duhovnom smislu. Ožalošćeni su takvi jer ih svijet progoni i zlostavlja, a oni čekaju Boga koji će doći i uspostaviti svoje Kraljevstvo, i onda će biti radosni.⁵⁸ Ovo blaženstvo govori o Božjem djelovanju kao eshatološkoj vlasti. Bog će stvoriti novi Jeruzalem u kojemu neće više biti žalosti.⁵⁹

2.2.3. „Blago krotkima...“

Treće blaženstvo u kojemu se blagoslivlju krotki povezano je s prvim blaženstvom. Termin „krotki“ je sinonim za termin „siromasi u duhu“. Krotki su oni koji su nenasilni u odnosima s drugima, koji su ponizni i koji su prepušteni volji Božjoj. Njihov uspjeh u humanom svijetu

⁵⁶ Usp. Marijan VUGDELIJA, *Moralna dimenzija Isusovih blaženstava* (Mt 5, 1 – 12), 309.

⁵⁷ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka*, 115 – 117.

⁵⁸ Usp. Adalbert REBIĆ, *Blaženstva*, 39 – 40.

⁵⁹ Usp. Ivan VAJIĆ i sur., *Putokazi sreće: Blaženstva i svjedočanstva vjernika*, 39 – 40.

leži upravo u njihovom nenasilnom djelovanju u međuljudskim odnosima.⁶⁰ Njihova nagrada je da će „baštiniti zemlju“, dakle slično kao i u prvom blaženstvu u kojemu je nagrada baštiniti Kraljevstvo Božje. U Ps 37, 11 također nalazimo potvrdu da će krotki posjedovati Kraljevstvo Božje koje ima početak na zemlji, a Isus će ga usavršiti u nebu.⁶¹

2.2.4. „Blago gladnima i žednima pravednosti...“

U četvrtom blaženstvu blagoslivlju se gladni i žedni pravednosti. Glad i žeđ su dvije fizičke potrebe čovjeka koje moraju biti zadovoljene kako bi čovjek mogao živjeti. One bi značile da čovjeku nedostaje nešto presudno bitno za život, i zato ih ovdje možemo shvatiti u metaforičkom smislu. U Mt 5, 6 žeđa se i gladije za pravednosti. U Matejevom evanđelju se često susreće pojam pravednosti koji je inače važan kako za Novi, tako i za Stari zavjet. Pravednim se naziva samoga Boga, ali se kod Mateja pravednost odnosi najprije na ljude. Isus u Govoru na gori poučava o pravednom ponašanju prema Bogu i ljudima, a njegova pravednost se odnosi na ljudsko ponašanje u skladu s Božjom voljom. Zato će se gladni i žedni pravednosti nasititi što opet upućuje na Božju eshatološku akciju. Od Boga će primiti ono što im je potrebno za život.⁶²

2.2.5. „Blago milosrdnima...“

Peto blaženstvo blagoslivlja milosrdne kojima će nagrada biti samo milosrđe. U ovom blaženstvu, kao i u iduća dva blaženstva u kojima se blagoslivlju oni čista srca i mirotvorci, riječ je o odnosu prema bližnjima u ljubavi. Ljubav je ona koja daje sklad ljudskim odnosima jer svoj temelj ima u Božjem odnosu prema ljudima. Kao što Bog iskazuje svoje milosrđe čovjeku, tako i čovjek treba iskazivati svoje milosrđe bližnjemu. O tome nam najbolje govori prisposoba o nemilosrdnom sluzi (usp. Mt 18, 23-35) koji prima milosrđe od svoga gospodara, ali zatim ne postupa na isti način prema svome dužniku. To bi značilo da biti milosrdan jest biti sličan Bogu. Isti je korijen riječi kojom se označava ljudsko i Božje milosrđe, a to nam pokazuje ovisnost našeg milosrđa prema drugima o Božjem milosrđu prema nama.⁶³

⁶⁰ Usp. Mato ZOVKIĆ, *Matejevo evanđelje u našoj misi*, Zagreb, 1995., 211.

⁶¹ Usp. Adalbert REBIĆ, *Blaženstva*, 43.

⁶² Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka*, 121 – 123.

⁶³ Usp. *Isto*, 123 – 125.

2.2.6. „Blago čistima srcem...“

Sljedeće blaženstvo odnosi se na one čistoga srca čija čistoća jest preduvjet gledanja Boga (o ovome će biti više riječi u sljedećem poglavlju). Kako bi duša mogla susresti Gospodina, ne smije na njoj biti ništa nečisto i prljavo. Što je duša više sjajnija, to bliže može gledati Boga. Samo savršena duša moći će gledati ono besmrtno u Bogu.⁶⁴

2.2.7. „Blago mirotvorcima...“

U sedmom blaženstvu blagoslivljaju se mirotvorci. Jasno nam je da je nasilje prisutno u konkretnom životu i da ga čovjek zna prakticirati i bez ikakvoga razloga. O tome nam svjedoče mnogi ratovi u svijetu i uporna neslaganja među ljudima u kojima se nikako ne može postići pravi mir. Pravi mir prebiva na onim mjestima gdje vlada međusobno prihvaćanje i poštovanje. Takav je i biblijski mir koji nastaje humaniziranjem svijeta. Mir počinje u srcu, onda kada se čovjek pomiri s Bogom i ljudima, a na kraju i sa samim sobom.⁶⁵ Izaija kaže o Isusu da je „Knez mironosni“ (usp. Iz 9, 5). Dakle, svi koji poput Isusa uspostavljaju mir i traže opraštanje su mirotvorci. Zato će se zvati „sinovima Božjim“ jer će uživati sinovski odnos s Bogom poput Isusa.⁶⁶

2.2.8. „Blago progonjenima zbog pravednosti...“

I posljednji blagoslovljeni su progonjeni zbog pravednosti. Njih možemo usporediti s onima iz četvrtoga blaženstva koji su žedni i gladni pravednosti jer njima je dobro poznato što znači biti gladan i žedan za njom. Čudno je uopće kako netko može trpjeti progonstvo radi pravednosti. Isus Krist nam je živi primjer takvoga trpljenja. Zbog svoje vjernosti Bogu on je pretrpio najveće pogrde i ponižavanja, ali unatoč tomu i dalje se hrabro držao. Također je pokazao da će svi Bogu vjerni isto to proživjeti (usp. Mt 5, 11), čime je zaokružio cijeli niz blaženstava.⁶⁷ Isus naziva blaženima sve one koji su spremni trpjeti za njega jer njihova je nagrada velika – Kraljevstvo Božje.⁶⁸ Pravednost se sastoji u tome da se spozna i zatim izvršava ono što Bog

⁶⁴ Usp. Sveti HILARIJE, *Tumačenje evanđelja po Mateju*, Zagreb – Split, 2013., 136.

⁶⁵ Usp. Ivan VAJIĆ i sur., *Putokazi sreće: Blaženstva i svjedočanstva vjernika*, 67 – 68.

⁶⁶ Usp. Mato ZOVKIĆ, *Matejevo evanđelje u našoj misi*, 212.

⁶⁷ Usp. Juraj JEZERINAC, Homilija – Župa Duha Svetoga, (02. XI. 2014.), u: <http://zupa-duhasvetogajarun.hr/wp-content/uploads/2014/11/Homilija-Jezerinac-2.11..pdf> (26. I. 2021.).

⁶⁸ Usp. Sveti HILARIJE, *Tumačenje evanđelja po Mateju*, 136.

zahtijeva od čovjeka, a to znači činiti iz ljubavi. Bez te ljubavi ne može se ući u Kraljevstvo Božje, a to jasno donosi Mt 7, 21: „Neće u kraljevstvo nebesko ući svaki koji mi govori: 'Gospodine, Gospodine', nego onaj koji vrši volju Oca mogega koji je na nebesima“.⁶⁹

Osim ovih osam Matejevih blaženstava, kod Luke nalazimo također jedan istovjetan početak Govora premda različitog oblika nego kod Mateja. Naime, Lukin Govor se sastoji od četiri blaženstava i četiri „jao vama“.⁷⁰ S obzirom na njihove sličnosti i razlike, potrebno je ukratko osvrnuti se i na Lukinu redakciju blaženstava.

2.3. Usporedba Matejeve i Lukine verzije blaženstava

I Matej i Luka imaju svoju verziju blaženstava koje je obje Isus izrekao. No, koje su to sličnosti i razlike u usporedbi tekstova ove dvojice sinoptika? „Trebalo reći da temeljna građa Govora na gori seže do Q-izvora na što upućuje i uspoređivanje Matejeva Govora na gori i paralelna Lukina Govora u polju (Lk 6, 20-49).“⁷¹ Dakle, postojao je jedan izvor Q iz kojega su obojica evanđelista crpili podatke o Isusu. S obzirom da tog „izvora“ više nema pa je nemoguće u odnosu na njega ustanoviti razlike između Mateja i Luke, ipak je moguće pretpostaviti da je Luka bio vjerniji u prepisivanju iz „izvora“ od Mateja. Razlika je i u tome što je Luka više nego Matej ispuštao sve ono židovsko što bi njegovim čitateljima nežidovima bilo nejasno. Unatoč tome, Luka iz svojih teoloških razloga nije svoj Govor na ravni stavio na početku svoga evanđelja kao što je Matej stavio svoj Govor na gori.⁷² Dok u Mateja Isus svoj Govor održava na gori, u Lukinom evanđelju on u samoći na gori čini izbor dvanaestorice, a zatim se spušta na ravnu gdje drži svoj govor.⁷³

Blaženstva se nalaze odmah na početku Govora na gori u Matejevom evanđelju i na početku Govora u polju u Lukinom evanđelju. Iako oba govora govore o važnim kršćanskim krepostima, strukture su im različite. Smatra se da je Matejev prikaz blaženstava potpuniji nego Lukin. Luka je svakako vjernije preuzeo blaženstva jer je Matej u svom Govoru ponešto ispuštao i dodavao u odnosu na svoj predložak. Tako je činio jer je htio svojem narodu koji je proizašao iz židovstva ponuditi jedan pravilnik vladanja.⁷⁴ Lukina namjera je drugačija. On više stavlja naglasak na socijalni vid i zahtjeve odricanja. Njegova četiri blaženstva su stoga upućena

⁶⁹ Usp. Ivan VAJIĆ i sur., *Putokazi sreće: Blaženstva i svjedočanstva vjernika*, 73.

⁷⁰ Usp. Marijan VUGDELIJA, *Moralna dimenzija Isusovih blaženstava (Mt 5, 1 – 12)*, 306.

⁷¹ Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka*, 108.

⁷² Usp. Adalbert REBIĆ, *Blaženstva*, 23 – 25.

⁷³ Usp. Josip VRANA, *Kompozicija i struktura Besjede na gori u Matejevu evanđelju*, u: *Crkva u svijetu*, 22 (1987.) 2, 155.

⁷⁴ Usp. Isto, 157.

svima koji trpe, koji su trenutno uistinu siromašni, gladni, uplakani i progonjeni. Takvima se obećava nagrada. Osim ta četiri blaženstva koja su zajednička njemu i Mateju, Luka dodaje još svoja četiri „jao vama“ upućena „bogatašima“, onima koji su „sada siti“, onima koji se „sada smiju“ i onima koje „svi hvale“ (usp. Lk 6, 24-26).⁷⁵ Ta četiri „jao“ treba shvatiti kao opomenu i proročki poziv, a ne kao konačnu vječnu osudu. Prema Luki Isus nije protiv samog bogatstva nego zahtijeva njihovu sućut i konkretnu pomoć siromasima. Također, kada prijete sitima i onima koji se sada smiju, on ih zapravo upućuje na duhovnu glad u *eshatonu* te osuđuje njihovu samodostatnost i ispunjenost materijalnim dobrima. Isto tako je jasno da osuđuje lažne pohvale i dodvoravanje ljudima jer se onda Bogu ne služi na pravi način.⁷⁶

Dok su Lukina blaženstva izrečena u drugom licu množine, Matejeva su izrečena u trećem licu pa stoga imaju univerzalniji karakter. No za njihovo tumačenje nije toliko važno jesu li bila izvorno konstruirana u drugom ili trećem licu množine. Razlika između ta dva evanđelista ne utječe na smisao već je samo stilska. Luka je sa svojim blaženstvima imao cilj navijestiti radosnu vijest nesretnicima, a Matejev cilj je bio odrediti uvjete putem kojih se može dospjeti u Kraljevstvo.⁷⁷ Matejeva blaženstva smatraju se više „produhovljena“ i „etizirana“ za razliku od Luke radi dodataka riječi „duhom“ u prvom blaženstvu („siromasi duhom“) te riječi „pravednosti“ u četvrtom i osmom blaženstvu („gladni i žedni pravednosti“, „zbog pravednosti“) kojih nema kod Luke.⁷⁸

Pojam pravednosti poslužio je raspodjeli blaženstava u dvije skupine te njegovo ponavljanje vodi do novog usmjerenja koje se tiče svih blaženstava. Naime, bez obzira na tu podjelu sva blaženstva su moralnog i duhovnog karaktera. Uz pojam pravednosti, Kraljevstvo Božje je najznačajniji pojam jer povezuje sva blaženstva zajedno, odnosno sva blaženstva proglašavaju Kraljevstvo na svoj način.⁷⁹ Dakle, sva su blaženstva prožeta uskom povezanošću ispravnog ljudskog djelovanja i Božjeg djelovanja. Božje djelovanje daje smisao ljudskom djelovanju i onaj tko s vjerom prihvati taj nauk osposobljen je priznati svoju ovisnost o Bogu. Takvi su oni čistoga srca koji će Boga gledati jer imaju istinsku namjeru živjeti u duhu Kraljevstva Božjega.⁸⁰

Uzimajući u obzir kontekst Govora na gori, kao i kontekst blaženstava, jasno je zašto Matej kao uvjet za postignuće Kraljevstva Božjega nalaže čistoću srca. Svi Isusovi zahtjevi

⁷⁵ Usp. Marijan VUGDELIJA, *Moralna dimenzija Isusovih blaženstava* (Mt 5, 1 – 12), 313 – 314.

⁷⁶ Usp. Mato ZOVKIĆ, *Različite teologije, a jedna vjera u Novom zavjetu*, u: *Bogoslovska smotra*, 61 (1991.) 3-4, 217 – 218.

⁷⁷ Usp. Marijan VUGDELIJA, *Moralna dimenzija Isusovih blaženstava* (Mt 5, 1 – 12), 330 – 331.

⁷⁸ Usp. *Isto*, 325.

⁷⁹ Usp. *Isto*, 320 – 321.

⁸⁰ Usp. *Isto*, 327 – 329.

upućeni ljudima zahtijevaju najprije čistoću srca. Isus očekuje od čovjeka posve nov stav, različit od židovskog koji se poistovjećuje s pukom poslušnošću slovu Zakona. Njegov stvarni smisao je u poslušnosti volji Božjoj. Zbog toga Isus apelira na čovjekovo srce gdje se zapravo događa čovjekov susret s Bogom.⁸¹

⁸¹ Usp. Ivan DUGANDŽIĆ, *Snaga s izvora: izabrane teme Novoga zavjeta*, Zagreb, 2003., 54 – 55.

3. ČISTO SRCE

Šesto blaženstvo govori o čistoći srca kao uvjetu gledanja Boga (usp. Mt 5, 8). Budući da će u budućnosti svi oni čistoga srca gledati Boga, oni već sada imaju razloga za radost.⁸² Blaženstvo „čistih srcem“ može se pronaći samo u Matejevom evanđelju. Njegovim čitateljima, obraćenim Židovima na kršćanstvo, pojam čistoće zauzima središte, kako duhovnog, tako i liturgijskog života. Kako bismo ustanovili što prema Mateju znači „čisto srce“ te zašto je ono uvjet gledanja Boga, potrebno je posegnuti i za Starim zavjetom.⁸³ Stoga, u svjetlu Biblije ćemo objasniti pojmove čistoće, srca te značenja „gledati Boga“ kako bismo postigli jasnoću Matejevog poimanja šestog blaženstva.

3.1. Biblijsko poimanje čistoće

Pojam čistoće se različito poimao u Starom i Novom zavjetu. Početna uporaba riječi „čist“ u Bibliji sve do novog zakona Isusa Krista bila je u smislu distinkcije „čist“ od „nečist“, a ta distinkcija odnosila se na hranu, životinje ili nutarnje stanje osobe. Primjerice, vrane su nečiste jer jedu pokvareno meso, a gubavac je nečist jer je guba zarazna bolest. Međutim, nema uvijek logičnog razloga zašto se jedno smatralo čistim, a drugo nečistim. Stoga, osnova za utvrđivanje nečega što je čisto i onoga što je nečisto leži u Božjoj samovoljnoj odluci. Ono što se jednom smatralo nečistim Bog može učiniti čistim kao što čini u Petrovoj viziji gdje Bog traži od Petra da pojede ono što se smatralo nečistim: „Što Bog očisti, ti ne zovi okaljanim!“ (Dj 10, 15). Svrha ove distinkcije koju Bog čini jest da On želi da njegov narod zna da je on sveti Bog i da očekuje od njega da živi po njegovim pravilima što je potvrđeno u sljedećem: „Jest, ja sam Jahve; izveo sam vas iz zemlje egipatske da vam budem Bog. Budite, dakle, sveti jer sam svet ja!“ (Lev 11, 45). Iz ovoga se već vidi kako nije riječ samo o vanjskom poštivanju nekih propisa, nego je u središtu odnos srca prema Bogu.⁸⁴

Iako je Stari zavjet stavljao naglasak na vanjskoj, to jest fizičkoj čistoći, čistoća (srca) u sklopu Isusovih blaženstava sadrži puno dublje značenje. Izraz „čistoća“ u biblijsko – teološkom rječniku najprije ima obredno značenje, odnosno ona je čovjekovo stanje koje se traži za pristup svetim stvarima, a stječe se obredima. To bi značilo da sve što dolazi u doticaj

⁸² Usp. Ivan VAJIĆ i sur., *Putokazi sreće: Blaženstva i svjedočanstva vjernika*, 59.

⁸³ Usp. Adalbert REBIĆ, *Blaženstva*, 54.

⁸⁴ Usp. Imanuel CHRISTIAN, *Blessed Are the Pure in Heart (Matthew 5:8)*, (22. VI. 2004.), u: <https://bible.org/seriespage/blessed-are-pure-heart-matthew-58> (23. II. 2021.).

s bogoštovljem mora biti čisto. Osoba koja je htjela biti posvećena Bogu morala je biti čista i na tijelu, a to znači da ne smije bilo što jesti, dirati i slično. Svrha tih zakona o čistoći je bila sačuvati pobožne Izraelce od oblika poganstva bilo koje vrste te osvijestiti ih o svetosti Boga. No, kod tih zakona postoji opasnost da ih se shvati previše izvanjski, što je bio slučaj kod Isusovih suvremenika.⁸⁵

Matej opisuje Isusa kao onoga koji ne djeluje u skladu s propisima o čistoći prema židovskom Zakonu. Tako čitamo o tome kako Isus dodiruje gubavca (usp. Mt 8, 3) unatoč propisu o suzdržavanju od kontakta s osobama s kožnim bolestima (usp. Lev 13-14) ili se ne protivi kad ga dodiruje žena koja je dugo болоvala od krvarenja (usp. Mt 9, 20-22) unatoč propisu o izbjegavanju žena s takvim problemom (usp. Lev 15, 19-30). Za Židove je ovakvo Isusovo ponašanje bilo neprihvatljivo i uvredljivo. Guba je smatrana nečistoćom što znači da ona prijete onome što je sveto. Čistoća bi bila kao uvjet koji Bog zahtijeva od svoga naroda te samo oni koji su čisti mogu biti u kontaktu s njim. Zato je guba bila društvena stigma, odnosno gubavci su morali biti isključeni iz zajednice. Stoga, Matejeva namjera jest obavijestiti svoje čitatelje o drugačijem tumačenju zakona o čistoći što pokazuje Isus. Isus svojim djelovanjem pokazuje da ti zakoni nalaze svoje ispunjenje u njemu te naglašava da nije došao ukinuti Zakon (usp. Mt 5, 17). Sva čuda koja Isus čini, poput raznih ozdravljenja, usmjerena su prema Kraljevstvu Božjem, a prava namjera Zakona koju provodi jest uspostavljanje svete zajednice vjernika unutar Kraljevstva.⁸⁶

Razlikovanje „čistog“ i „nečistog“ veže svoje korijene još iz svijeta u kojemu se vjerovalo u demonske sile koje vladaju svijetom. To razlikovanje se javljalo i u izraelskoj religiji Staroga zavjeta s tim da se ono teološki razvilo pa je izraz za čistoću postao moralan i nutarnji. Što se tiče Staroga zavjeta, u Levitskom zakoniku (usp. Lev 11-16) posebno se pojavljuje izraz „biti čist“, a vezan je najprije za tjelesnu čistoću i uklanjanje svega što se njoj protivi kao što su bolest, sve što je pokvareno, smeće i ostalo. Načini na koje se nečistoća uklanjala bili su pranje tijela ili odjeće, prinošenje žrtve i drugi obredni čini.⁸⁷ Žrtva je bila dar kojim je izraelski narod izražavao osjećaj ovisnosti o Bogu, ali i želju za sjedinjenjem s Njim. To produblјivanje odnosa s Bogom koje se pokazivalo prinošenjem žrtve ukazivalo je na to da

⁸⁵ Usp. Adalbert REBIĆ, *Blaženstva*, 55 – 56.

⁸⁶ Usp. Francois P. VILJOEN, *Jesus healing the leper and the Purity Law in the Gospel of Matthew*, (20. V. 2014.), u:
https://www.researchgate.net/publication/269974647_Jesus_healing_the_leper_and_the_Purity_Law_in_the_Gospel_of_Matthew (01. III. 2021.).

⁸⁷ Usp. Adalbert REBIĆ, *Blaženstva*, 55.

su ti odnosi bili narušenim pa je žrtva bila kao neki oblik zadovoljštine. Još neki od postojećih obrednih čina bili su molitve, različiti obredi čišćenja i posvećenja.⁸⁸

Proroci su međutim upozoravali na čisto formalističko bogoštovlje te su ukazivali na njegovu nutarnju vrijednost. Tako prorok Hošea naglašava duhovni vid zadovoljštine: „Jer ljubav mi je mila, ne žrtve, poznavanje Boga, ne paljenice.“ (Hoš 6, 6). Također, prorok Samuel izražava svoj stav prema žrtvi govoreći kako je poslušnost Bogu draža nego li najbolja žrtva (usp. 1 Sam 15, 22).⁸⁹ Unatoč govoru o razornoj snazi grijeha koji udaljava čovjeka od Boga, Biblija još uvjerljivije govori o Božjem milosrđu, a starozavjetni proroci su bili glasnici te Božje spremnosti na opraštanje. Prorok Ezekiel jasno govori: „Zar je meni do toga da umre bezbožnik, a ne da se odvrati od svojih zlih putova i da živi? (Ez 18, 23). Izaija je još konkretniji: „Budu li vam grijesi kao grimiz, pobijeljet će poput snijega; kao purpur budu li crveni, postat će kao vuna.“ (Iz 1, 18). Razvidno je kako proroci govore o dubokoj promjeni čišćenja u čovjeku koja se događa ako se čovjek srcem obrati. Zato psalmist u Ps 51, 12 moli da mu Bog stvori čisto srce i obnovi duh. Tek takav od Boga obnovljen čovjek moći će ispravno shvatiti Zakon i vršiti ga.⁹⁰

Božje kraljevstvo je svijet u kojem svi izvršavaju Božji zakon te već na zemlji počinju ostvarivati ono što je na nebesima. Proroci su oni koji su u velikoj mjeri dali svoj doprinos u produbljivanju duhovne dimenzije Kraljevstva Božjega. Oni su vjerovali u Boga Jahvu kao onoga koji je izvor sve pravednosti i svetosti pa je stoga Bog za njih bio jamac etičkih i ćudorednih vrednota. Tako su od naroda tražili da nasljeđuje Božju svetost i pravednost kako bi bili ćudoredno čisti.⁹¹ Izraelski je narod pozvan da bude dionikom Božje svetosti i zajedništva, pa se u skladu s tim pozivom njegovo ćudoređe iz pokoljenja u pokoljenje razvijalo. Za razliku od drugih naroda, Izraelci su nastojali pounutarnjiti ćudoređe, odnosno ukorijeniti ga u čovjekovo srce koje je zapravo prema Bogu mjerilo ćudorednosti.⁹²

Nadalje, Isusova rasprava s farizejima o čistom i nečistom nam najbolje pokazuje Isusov stav o čistoći. On im prigovara da čiste čašu i zdjelu izvana dok su iznutra nečiste, njihovo srce je pokvareno. Zato im kaže da očiste najprije svoje srce, svoju nutrinu, kako bi im i vanjština bila čista (usp. Mt 23, 25-26). U Starom zavjetu čovjeka onečišćuje ono što ulazi u njega te nigdje nije izričito naglašeno da čovjeka onečišćuje ono što iz njega izlazi. Dakle, onečišćenost

⁸⁸ Usp. R. E. BROWN – J. J. CASTELLOT – J. A. FITZMYER i dr., *Biblijska teologija Staroga i Novoga zavjeta*, Zagreb, 1993., 113 – 114.

⁸⁹ Usp. *Isto*, 114.

⁹⁰ Usp. Ivan DUGANDŽIĆ, *Snaga s izvora: izabrane teme Novoga zavjeta*, 110.

⁹¹ Usp. Adalbert REBIĆ, *Središnje teme Staroga zavjeta*, Zagreb, 1996., 221 – 220.

⁹² Usp. *Isto*, 189 – 191.

čovjeka odnosila se najprije na nutrinu, ali je na temelju starozavjetnih propisa dolazila čovjeku izvana. Isus donosi novo načelo vrednovanja koje govori da čovjeka čini nečistim ono što izlazi iz njegova srca, iz njegove nutrine, kako pred čovjekom tako i pred Bogom: „Što iz usta izlazi, iz srca izvire i to onečišćuje čovjeka. Ta iz srca izvire opake namisli, ubojstva, preljubi, bludništva, krađe, lažna svjedočanstva, psovke.“ (Mt 15, 18-19).⁹³

Naime, čovjeka onečišćuje njegovo djelovanje koje se protivi Božjoj volji. Zato je važno da srce čovjeka bude čisto jer je jedino takvo slobodno od svake izopačenosti. Njegove misli, osjećaji i nakane će također biti čiste ako su u skladu s Božjom voljom. Ako je srce čovjeku čisto, onda su mu i djela čista. Međutim, ne znači uvijek da ako su čovjeku djela čista, da mu je i srce čisto jer djela mogu biti u skladu s voljom Božjom, ali učinjena iz nekih drugih uvjerenja koji nisu nutarnji, kao što su strah, obzir ili pak želja da se drugima svidi.⁹⁴ Iz tog razloga Isus naziva farizeje licemjerima, za što koristi grčku riječ *hypokrites* koja bi označavala zapravo *glumca*, to jest čovjeka koji bira svoje pokrete, smijeh, ozbiljnost misleći na njihov učinak u javnosti. Prema tome, Isusovo upozorenje nije namijenjeno samo farizejima nego i njegovim učenicima da se ne bi doveli u tu opasnost odvajanja od Boga.⁹⁵

3.2. Biblijsko poimanje srca

U kontekstu šestog blaženstva (usp. Mt 5, 8) pojam srca trebali bismo shvatiti u duhu biblijske poruke. U Bibliji se „srce“ spominje oko 850 puta, a znači mjesto iz kojeg izvire čovjekov duhovni i čudoredni život. Iz tog razloga Matej dodavajući izrazu „čisti“ riječ „srcem“ pojašnjava kako je riječ o duhovnoj, čudorednoj čistoći, a ne tjelesnoj.⁹⁶ Izraelci također naglašavaju srce kao počelo čudorednosti. Naime, u današnjoj kulturi srce je središte čovjekove osjećajnosti, međutim za hebrejsku kulturu ono je skoro istoznačno s riječju „pamet“. To bi značilo da čudoređe mora biti unutarnje, odnosno da prava čudorednost nije izvanjsko držanje. Iako u Starom zavjetu ne nalazimo potpuni primjer održavanja čudorednog života putem misli i želja, već samo putem riječi i djela, riječi i djela su iskrena jedino ako izlaze iz srca.⁹⁷

Dakle, Biblija predstavlja srce još kao središte razmišljanja i odlučivanja. To nam potvrđuju mnoga mjesta u Svetom pismu, pa tako i sam Matej koji nam donosi šesto blaženstvo.

⁹³ Usp. Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka*, 126.

⁹⁴ Usp. Ivan VAJIĆ i sur., *Putokazi sreće: Blaženstva i svjedočanstva vjernika*, 60.

⁹⁵ Usp. Meinrad LIMBECK, *Matejevo evanđelje*, 85.

⁹⁶ Usp. Adalbert REBIĆ, *Blaženstva*, 58.

⁹⁷ Usp. R. E. BROWN – J. J. CASTELLOT – J. A. FITZMYER i dr., *Biblijska teologija Staroga i Novoga zavjeta*, 197-198.

O tome da se srcem osjeća, govori nam prorok Izaija: „Evo, sluge će se moje radovati od sreće u srcu, a vi ćete vikati od boli u srcu i kukati duše slomljene!“ (Iz 65, 14). U Sir 17, 6 se potvrđuje da čovjek srcem i razmišlja, dok Iz 44, 18 potvrđuje da se njime i razumije. Također, čovjek srcem planira i donosi odluke (usp. Izr 16, 9), a to znači da njegova djela potom mogu biti dobra ili zla. Zato se upozorava onoga koji čita da čuva svoje srce jer život se nalazi u njemu (usp. Izr 4, 23). Evanđelist Matej donosi slične izričaje o srcu u svojoj Prisposobi o uzetome (usp. Mt 9, 1-8) u kojoj pismoznanci u sebi govore da Isus huli jer najprije oprašta grijeh, a zatim ozdravlja uzetoga. Zato im Isus, znajući što misle, kaže: „Zašto snujete zlo u srcima?“ (Mt 9, 4).⁹⁸

Apostol Pavao također smatra srce skrovitim središtem čovjeka koje uključuje i skrovite misli. On se pojmom „srce“ izravno usredotočuje na biblijsku antropologiju prema kojoj je srce sjedište strasti i raznih ljudskih osjećaja, ljubavi i spremnosti na žrtvu. U skladu sa starozavjetnom terminologijom moguće je lice suprotstaviti srcu (usp. 1 Sol 2, 17; usp. 2 Kor 5, 12). Za čovjeka je srce skriveno, ali za Boga nije jer On jedini razotkriva i objavljuje nakane srdaca (usp. 1 Kor 4, 5). Štoviše, Gospodin proniče i prosuđuje srca (usp. Rim 8, 27; usp. 1 Sol 2, 4). Nadalje, iz srca dolazi poslušnost vjere (usp. Rim 6, 17). Stoga, za Pavla je srce organ kojim se čovjek otvara Bogu, a Bog onda mijenja čovjekovo srce, odnosno može djelovati u čovjeku preko njega. Bog je svoj Zakon upisao u srce svakoga čovjeka. Međutim, čovjek ima mogućnost i zatvoriti svoje srce prema Bogu.⁹⁹ Isus je pounutrašnjio Zakon inzistirajući na većoj pravednosti koja uključuje, osim vanjskih čina, našu nutrinu. Prorok Jeremija nagoviješta taj Novi savez između Boga i čovjeka: „Zakon ću svoj staviti u dušu njihovu i upisati ga u njihovo srce. I bit ću Bog njihov, a oni narod moj.“ (Jer 31, 33). „Veća pravednost“ u smislu čistoće srca koju Isus zahtijeva od čovjeka prvenstveno proizlazi iz vjere u Isusov navještaj o Kraljevstvu Božjemu.¹⁰⁰

Starozavjetna riječ *nefeš*, koja karakterizira čovjeka, ima obilje različitih značenja, a važno ju je spomenuti radi lakšeg shvaćanja samog pojma srca te njegovog odnosa prema Bogu. Naime, *nefeš* znači „duša“, „život“, a zajedno sa riječju *basar* (meso, tijelo) znači duhovni, unutarnji vid čovjeka. Čovjek, dakle, jest *nefeš* i taj njegov *nefeš* stoji u posebnom odnosu prema Bogu. Čovjekov *nefeš* teži za Bogom kao izvorom života, a Bog njega spašava. Tako je *nefeš*, to jest „duša“ nositelj osjećaja te označava čitava čovjeka, sa svim životnim funkcijama. Međutim čovjekove duhovne funkcije kao što su mišljenje, htijenje i svijest preuzima srce

⁹⁸ Usp. Ivan VAJIĆ i sur., *Putokazi sreće: Blaženstva i svjedočanstva vjernika*, 59.

⁹⁹ Usp. Joachim GNILKA, *Teologija Novoga zavjeta*, 42 – 43.

¹⁰⁰ Usp. Ivan VAJIĆ i sur., *Putokazi sreće: Blaženstva i svjedočanstva vjernika*, 61 – 62.

(hebr. *leb*). Iz srca izvire dobro ili zlo, srce se može okrenuti protiv nekoga (usp. Izl 14, 5), srce sluša riječ Božju (usp. Izl 9, 21), a može i otvrdnuti (usp. Izl 7, 14). Dakle, ono je središte čovjeka u kojemu se nalaze ljudske misli, odluke i nakane. Stoga, u odnosu na *nefeš* kojemu se pripisuju većinom duhovno-tjelesne funkcije, srce ima funkciju volje i razuma.¹⁰¹

Čovjek je sklon grijehu jer je tijelo (hebr. *basar*), ali grijeh uključuje cijelog čovjeka, a ne samo tijelo. Grijeh, naime, ima svoje korijenje u srcu. Srce nije samo tjelesni organ, nego označava središte čovjekova odnosa prema Bogu. Za Židove smrt znači odvojenost od zajedništva s Jahvom i odlazak u područje mrtvih, u područje mraka.¹⁰² Tome je tako jer biti uz Boga znači živjeti, a biti daleko od Njega znači umrijeti. Svi su ljudi grešni, a čovjek griješi ponajprije kad svoje srce zatvori za Boga te mu postane neposlušan.

U ovom radu nećemo istraživati samu tematiku grijeha, ali je važno istaknuti ono što grijeh čini čovjekovu srcu, a to je gubitak zajedništva i prijateljstva s Bogom što je zapravo najteža posljedica grijeha.¹⁰³ U skladu s tim, proroci upozoravaju na pokvarenost čovjekova srca te pozivaju na obraćenje. S obzirom da je naglasak na srcu kao središtu čovjekova bića, ukoliko je ono pokvareno, onda su i njegovi odnosi u potpunosti krivi i iskvareni. Prema tome, ne čudi uopće što se srce koristi za opisivanje odnosa između Boga i čovjeka.¹⁰⁴ Zato proroci, posebno Jeremija i Ezekiel, najavljuju novi savez između Boga i čovjeka. Riječ je o radikalnoj obnovi čovjekova srca čiji je smisao poistovjećivanje Božje i čovjekove volje. Na taj način će Bog i čovjek biti bliski, a ta blizina Boga značit će za čovjeka spasenje. Gospodin će svoje djelovanje usmjeriti prema bolesnom čovjekovom srcu koje je postalo nesposobno za ljubav. U tom smislu Ezekiel govori o „novome srcu“ i „novome duhu“ koji će Gospodin dati čovjeku nakon što mu izvadi „kamenno srce“ (usp. Ez 36, 26).¹⁰⁵

Isus shvaća čovjeka i njegovo ponašanje u odnosu prema Bogu i prema čovjeku usmjerenim prema središtu čovjekove osobe, a to je srce. Srce ima presudnu važnost kako za čovjekovo djelovanje, tako i za njegov odnos s Bogom i s drugima. Kada je čovjek otvoren volji Božjoj, on u središtu svoje osobe stvara otvorenost prema Bogu pa tako i prema drugome čovjeku. Povezanost čovjeka s Bogom i njegovom voljom ima svoj temelj na vjeri, a snagu crpi iz ljubavi.¹⁰⁶ Jednom prilikom je papa Franjo tijekom svoje kateheze za mlade upitao na kojem blagu im počiva srce, pritom aludirajući na najdragocjenije dobro koje čovjek može imati, a to

¹⁰¹ Usp. Adalbert REBIĆ, *Središnje teme Staroga zavjeta*, 92 – 93.

¹⁰² Usp. *Isto*, 96 – 97.

¹⁰³ Usp. *Isto*, 105.

¹⁰⁴ Usp. Božo LUJIĆ, *Vjera u Boga uvijek novih mogućnosti*, Zagreb, 2014., 300 – 301.

¹⁰⁵ Usp. *Isto*, 409.

¹⁰⁶ Usp. Božo LUJIĆ, *Isusova otvorena antropologija*, Zagreb, 2005., 448 – 451.

je odnos s Bogom. Nadalje, govoreći o čistom srcu koje je povezano s područjem naših odnosa, upozorava svakoga od nas da nauči prepoznati što onečišćuje naše srce kako bismo mogli „razabirati što je volja Božja, što li je dobro, Bogu milo, savršeno“ (Rim 12, 2). Putem očuvanja čistoće srca i naših odnosa dolazi se do istinske ljubavi i svetosti. Također, naglasak je na Božjoj bezuvjetnoj ljubavi za svakoga čovjeka koji stoga ima sposobnost da ljubi i bude ljubljen. Prema tome, važno je da se svatko pobuni protiv kulture prolaznoga koja smatra da čovjek nije sposoban istinski voljeti te preuzeti na sebe odgovornost.¹⁰⁷

Čisto srce je ono koje ljubi, koje je poslušno Kristu i koje služi drugima. Postoji opasnost da se Matejevo šesto blaženstvo tumači u kontekstu moralne savršenosti te gađenja prema svemu što je tjelesno. Međutim, čisti srcem su oni koji ljubeći Boga svoje unutrašnje stanje pokazuju i na vani.¹⁰⁸ Zato se izrazom „čisti srcem“ ne misli samo na tjelesnu čistoću, nego je tu uključeno cjelokupno čovjekovo postojanje koje se odnosi na duh, dušu i tijelo. Tjelesna čistoća je samo jedan segment čistoće srca. Čistoći srca pripada istinitost i iskrenost duha da se žive Isusove riječi i slijedi njegova volja. Na taj način je Isus prisutan u našim životima i vidljiv u našem djelovanju. Živeći evanđelje možemo „vidjeti“ Boga i tako ga drugima pokazati vidljivim po onome što jesmo, mislimo i činimo. S obzirom da ovo blaženstvo polazi od nutrine, ako postignemo tu čistoću, moći ćemo „gledati“ Boga u ovozemaljskom životu sve do gledanja u slavi „licem u lice“.¹⁰⁹

Isus čini sve oko obnove ljudskoga srca. On podsjeća svoje učenike kako riječ treba primiti u dobro pripremljeno srce (usp. Lk 8, 15) i kako treba ljubiti Boga svim svojim srcem i bližnjega svoga kao samoga sebe (usp. Mt 22, 37-39). Štoviše, Isus svojim vlastitim životom pokazuje što znači biti čista srca. Zato nije ni čudno što onima čistoga srca obećava da će vidjeti Boga, a što nam potvrđuje i psalmist u Ps 24, 3-6. Također, u psalmu 51 psalmist kao raskajani grešnik moli da mu Bog stvori čisto srce te da ga ne odbaci od svojega lica (usp. Ps 51, 12-13).¹¹⁰ Prema tome, izvršavanjem Isusovih zahtjeva postiže se čisto srce koje nam omogućuje ostvarenje Kraljevstva Božjega.

¹⁰⁷ Usp. Papa FRANJO, „Blago čistima srcem, oni će Boga gledati“ (Mt 5, 8), (31. I. 2015.), u: <https://mladi.hbk.hr/vijesti/sdm/papine-poruke/%CB%9Dblago-cistima-srcem-oni-ce-boga-gledati%CB%9Dmt-58/> (19. III. 2021.).

¹⁰⁸ Usp. Domagoj MATOŠEVIĆ, Blago čistima srcem, oni će Boga gledati, (23. II. 2012.), u: <http://www.pastoralmladih.hr/Oaza/Promisljaj-srcem/Blago-cistima-srcem%2C-oni-ce-Boga-gledati.aspx> (20. III. 2021.).

¹⁰⁹ Usp. Celestin TOMIĆ, *Isus iz Nazareta. Prorok i Krist*, Zagreb, 1991., 103 – 104.

¹¹⁰ Usp. Adalbert REBIĆ, *Blaženstva*, 59 – 60.

3.3. „Oni će Boga gledati.“

Nagrada koju će dobiti svi oni čistoga srca jest gledati Boga. Kao i u svim blaženstvima, u blaženom gledanju Boga nazire se eshatološka dimenzija, a to je susret s radošću Kraljevstva Božjega. Osim ove dimenzije, postoji i druga sadašnja dimenzija koja se očituje u razumijevanju Božjih nauma u svim našim životnim događanjima, prepoznavanje Njegove prisutnosti u sakramentima, u svojim bližnjima, posebno u onima koji su u potrebi.¹¹¹

Još u prvim poglavljima Knjige Postanka vidljiva je slika ovog blaženstva koje se sastoji u savršenom zajedništvu s Bogom, s drugima i sa samim sobom. Božji plan od samih početaka stvaranja za sve ljude bio je živjeti slobodno s Njim i gledati Ga u potpunoj slobodi. To je bilo stanje izvorne čistoće sve do ulaska grijeha u ljudsku povijest (usp. Post 3). Posljedice toga su bile vidljive u narušenim odnosima prvih ljudi s Bogom, s njima samima i u njihovu međusobnom odnosu. Naime, izgubio se pristup Božjoj nazočnosti te su se muškarac i žena morali čak skrivati od Boga jer su počeli promatrati stvarnost na jedan sasvim drukčiji, izobličen način. Zato čovjek iz dubine svoje duše vapi Bogu kao izvoru svoje sreće: „Tko će nam pokazati sreću? Obasjaj nas, Jahve, svjetlom svoga lica!“ (Ps 4, 7). Čovjek je siromašan grešnik u čijem srcu stalno odzvanja Božji poziv: „Traži lice njegovo!“ (Ps 27, 8). Kada je Bog pozvao proroka Izaiju da govori u njegovo ime, Izaija se uplašio i pomislio da će propasti jer je vidio Gospodina, a čovjek je nečistih usana (usp. Iz 6, 5). No, Gospodin ga je očistio preko anđela koji mu je dotaknuvši njegova usta skinuo krivicu (usp. Iz 6, 7).¹¹²

U okvirima Staroga zavjeta Božje lice se ne može vidjeti. Jedino je postojala želja da se Boga vidi jer je On sebe predstavio kao „Boga skrivenoga“ (usp. Iz 45, 15). Svi proroci u Starom zavjetu, poput Izaije, Jeremije i Ezekiela htjeli su makar čuti Božju riječ i vidjeti njegova djela budući da nisu mogli ugledati i Njegovo lice. Tako kod Jošue imamo činjenicu da se Boga može vidjeti samo posredno, to jest po djelima i čudesnim znakovima koja je činio u svome narodu (usp. Jš 24, 17).¹¹³ Iako čovjek ne vidi Božje lice, ipak Bog želi stupiti s čovjekom u kontakt što će reći da Bog ima svoje lice. Božje lice se izraelskom narodu očituje kroz različite načine prisutnosti. Tako će Bog svoju naklonost prema narodu pokazati u dobrohotnosti, a u svojoj srdžbi Bog će sakriti svoje lice. Nevidljivo Božje lice i Njegova

¹¹¹ Usp. Papa FRANJO, Papina kateheza na općoj audijenciji – „Blago čistima srcem: oni će Boga gledati!“, (01. IV. 2020.), u: <https://ika.hkm.hr/novosti/blago-cistima-srcem-oni-ce-boga-gledati/> (23. III. 2021.).

¹¹² Usp. Papa FRANJO, „Blago čistima srcem, oni će Boga gledati“ (Mt 5, 8), (31. I. 2015.), u: <https://mladi.hbk.hr/vijesti/sdm/papine-poruke/%CB%9Dblago-cistima-srcem-oni-ce-boga-gledati%CB%9D-mt-58/> (29. III. 2021.).

¹¹³ Usp. Adalbert REBIĆ, *Blaženstva*, 61.

prisutnost snaga je njegova naroda (usp. Izl 33, 14). Tako će svaki Izraelac u sebi nositi bogoštovnu težnju po kojoj će htjeti vidjeti i tražiti Božje lice (usp. Ps 27, 8; usp. Ps 105, 4). No, lice je Gospodnje lice svetoga i pravednoga Boga i samo će „čestiti gledati lice Njegovo“ (Ps 11, 7).¹¹⁴

Nadalje, u židovstvu je postojao specifičan odnos vladara i podanika koji se izražavao svojevrsnom igrom lica. Bila je riječ o tome da je podanik morao moliti pristup pred kraljevo lice, a pred kraljevom prisutnošću podanik je padao ničice, licem prema zemlji (usp. 2 Sam 1, 2). U takvom mentalitetu židovstva bila je značajna počast gledati kraljevo lice.¹¹⁵ Ovdje nije riječ o fizičkom gledanju kraljeva lica, već je riječ o posebnom značenju gledanja kraljeva lica sa strane njegovih vjerodostojnika koji su mu bili veoma blizu. Ovakvo poimanje gledanja lica zemaljskoga kralja uspoređivalo se s Jahvom, Kraljem kraljeva koji ima duhovno kraljevstvo i svoje dvorjane koji mu vjerno služe i uvijek su u Njegovoj blizini. Primjerice, jedan od njih je Rafael koji, objavljujući se Tobiji, za sebe kaže: „Ja sam Rafael, jedan od sedmorice svetih anđela, koji na nebesima donose molitve svetih i stupaju pred Slavom Svetoga!“ (Tob 12, 15). Rafael ovom izjavom želi reći da on stoji pred Božjim licem, to jest da gleda lice Božje. Sličnost ovom događaju nalazimo u Knjizi Otkrivenja koja opisuje sedmoricu anđela koji stoje pred Bogom (usp. Otk 8, 2).¹¹⁶

Što se tiče Novoga zavjeta, malo je tekstova koji govore o gledanju Boga, a svi se odnose isključivo na buduću stvarnost. Primjerice, kod svetog Pavla uočavamo razlikovanje sadašnjeg posrednog gledanja Boga od budućeg neposrednog (usp. 1 Kor 13, 10.12). Također, u Otk 22, 3-4 govori se o spašenima u Novom Jeruzalemu koji će uživati blaženstvo gledanja Boga. Gledanjem Boga izražava se zajedništvo s Bogom, konačno spasenje. To nam potvrđuje apostol Ivan: „Ljubljeni, sad smo djeca Božja i još se ne očitova što ćemo biti. Znamo: kad se očituje, bit ćemo njemu slični, jer vidjet ćemo ga kao što jest.“ (1 Iv 3, 2). Iako u ovozemaljskom životu nije moguće neposredno gledanje Boga, oni koji su čisti srcem već ovdje na zemlji uočavaju Božju prisutnost u ljudima, u liturgiji, u ljepoti prirode. Ako je čovjek već sada povezan s Bogom, to jest živi u skladu s Njegovom voljom, onda će i u vječnosti postići osobni susret s Bogom licem u lice.¹¹⁷

Lice i srce su povezani. „Kao što se u vodi različito odražava lice od lica, tako i u srcu čovjek od čovjeka.“ (Izr 27, 19). Riječ je o tome da se u susretu s ljudima licem u lice može

¹¹⁴ Usp. Xavier LEON – DUFOUR, *Rječnik biblijske teologije*, Zagreb, 1969., 491 – 492.

¹¹⁵ Usp. *Isto*, 491.

¹¹⁶ Usp. Adalbert REBIĆ, *Blaženstva*, 62.

¹¹⁷ Usp. Ivan VAJIĆ i sur., *Putokazi sreće: Blaženstva i svjedočanstva vjernika*, 63 – 64.

prepoznati nutarnja strana čovjeka, a to je srce. Na licu se, naime, odražava ono što je u srcu čovjekovom. U tom smislu na licu se može, osim radosti, vesela srca, iščitati i bol, umor, pa tako i strogost oca prema kćerima (usp. Sir 7, 24) i neumoljiva tvrdoća (usp. Pnz 28, 50). „Srce mijenja lik čovjeku, bilo na dobro bilo na zlo.“ (Sir 13, 25). Dakle, lik čovjeka pokazuje je li u nečijem srcu dobro ili zlo. Međutim, kako čovjek i Bog ne sude na isti način jer čovjek gleda prema vanjštini dok Bog gleda samo na srce (usp. 1 Sam 16, 7), čovjekovo lice može i varati. Bog sudi ljudske čine prema onome što je u srcu, prema istini (usp. Mt 22, 16).¹¹⁸ Sukladno tome, svatko će od nas primiti „svoju plaću“ prema svojim djelima, ili točnije prema stanju svoga srca u činjenju tih djela (usp. Mt 6, 1).

Jedini način da se Boga vidi i bude vječno s Njim jest kroz odnos s Isusom Kristom. Isus je sam za sebe rekao: „Ja sam Put, Istina i Život: nitko ne dolazi Ocu osim po meni.“ (Iv 14, 6).¹¹⁹ Bog je pokazao svoje lice na Kristovu licu. Kristovo lice sjaji Božjom slavom te se u njemu obznanilo lice koje „nitko nikada ne vidje“ (Iv 1, 18). Evandelist Ivan kaže za Isusa: „Tko je vidio mene, vidio je i Oca.“ (Iv 14, 9). Kršćanin biva sam preobražen i obasjan slavom lica Božjega ukoliko odražava tu sliku. Zato kršćani vjeruju da će jednoga dana ugledati onoga koga sad poznaju samo „u ogledalu“.¹²⁰ Isus je jedini savršeno pokazao ostvarenje ovoga blaženstva koje uživaju oni čistoga srca gledajući Boga. Slijedeći Isusov put svatko može postići čistoću srca i tako Boga gledati već ovdje na zemlji do trenutka kada ćemo ga vidjeti onakva kakva jest (usp. 1 Iv 3, 2). On nas poziva da ostvarujemo to blaženstvo već sada i ovdje kroz zajedništvo s Bogom, kroz osobni odnos s Bogom kako bismo osjetili predokus buduće sreće „gledati Boga“.¹²¹

3.4. Teološki govor o čistom srcu

O Matejevom šestom blaženstvu, o čistoći srca, govorili su mnogi sveci, kao i sami teolozi. Iako je Nietzsche smatrao sva blaženstva kao nešto što ljude vodi krivim putevima, iskustva u današnjem svijetu pokazuju obrnuto. I danas je neophodno djelovati prema blaženstvima, pa tako i čistiti svoje srce. Da blaženstva nisu prazna propovijed, svjedoče nam mnogi sveci poput

¹¹⁸ Usp. Xavier LEON – DUFOUR, *Rječnik biblijske teologije*, 491.

¹¹⁹ Usp. Imanuel CHRISTIAN, Blessed Are the Pure in Heart (Matthew 5:8), (22. VI. 2004.), u: <https://bible.org/seriespage/blessed-are-pure-heart-matthew-58> (13. IV. 2021.).

¹²⁰ Usp. Xavier LEON – DUFOUR, *Rječnik biblijske teologije*, 492 – 493.

¹²¹ Usp. Adalbert REBIĆ, *Blaženstva*, 64 – 65.

Franje Asiškoga, Majke Terezije, Ivana Pavla II, Augustina svojim primjerom života koji se temeljio na Isusu Kristu kao ostvarenoj stvarnosti blaženstava.¹²²

Sveci nam također svjedoče Božju blizinu, odnosno činjenicu da Bog nije odsutan ili skriveni Bog. Doduše, biblijskim rječnikom može se reći da je Bog skriveni, ali to je zapravo naziv za Boga koji je Misterij, otajstvo jer ga je nemoguće do kraja proniknuti. S obzirom na svoje određene granice u razmišljanju i iskustvu Boga, čovjek ne može do kraja shvatiti Boga. Zato kada se psalmist obraća Bogu riječima: „Dokle ćeš skrivati lice svoje od mene?“ (Ps 13, 2), ne radi se o nekoj igri skrivača, već o egzistencijalnom iskustvu Božje šutnje kada čovjek doživljava samoću i težinu života. No, Bog nije dalek. Štoviše, On želi čovjeku biti blizu.¹²³ „Biti u Božjoj blizini, znači biti s Bogom. To bivanje je milo, ugodno. Biti s Bogom zapravo je vrhunac i cilj čovjekova postojanja.“¹²⁴ Što se tiče Isusova odnosa s učenicima, on traži od Oca da i njegovi učenici budu tamo gdje je i on, da jednostavno budu s njim (usp. Iv 17, 24). Lako se može uočiti taj bogati izričaj kako je Bog na poseban način po svome Sinu Isusu blizak čovjeku.¹²⁵

„Sam je Krist uzdigao veličanstvenu krepost čistoće na najviši stupanj. 'Blago čistima srcem', kaže On, 'oni će Boga gledati!'“¹²⁶ U tom smislu, sveti Augustin upozorava na način kojim gledamo našu stvarnost. Govoreći o čistoći u duhovnom i tjelesnom smislu, pojašnjava kako čovjeku neće biti dopušteno nečistim srcem gledati ono što se promatra samo čistim srcem. Također, potiče svakoga da odbaci svjetovni užitek kako bi došao do Božjeg uživanja jer to mogu samo oni koji su čista srca. Neki ljudi žive u zabludi da je dovoljno samo vjerovati i ništa više, stoga sebi obećavaju nebesko kraljevstvo unatoč svom opakom življenju. No, nije dovoljna samo vjera da bi se jednom moglo uživati u Božjoj blizini jer i „đavli vjeruju i dršću“ (Jak 2, 19). Zato je nemoguće govoriti o tome da zlodusi mogu gledati Boga jer ga gledati mogu samo oni koji su čista srca. Valja promijeniti srce i tada će se promijeniti djela jer, metaforički rečeno, dobar plod se nalazi jedino na dobrom stablu.¹²⁷

Sveti Franjo Asiški je također govorio o čistoći srca. Njegova razmatranja o šestom blaženstvu nalazimo u šesnaestoj opomeni iz djela K. Essera *Opomene svetoga Franje. Za sv. Franju čisti srcem su najprije oni koji preziru zemaljsko, a teže za nebeskim te u toj stalnoj čežnji žele se čistim srcem klanjati Bogu i gledati Ga. U čovjeku je utkana goruća čežnja za*

¹²² Usp. Božo LUJIĆ, *Biblijsko svjetlo vjere na putu života: biblijske teme vezane uz egzistenciju suvremenoga čovjeka*, 468.

¹²³ Usp. Vlado KOŠIĆ, *Novo staro lice Boga*, Zagreb, 2005., 44 – 45.

¹²⁴ *Isto*, 46.

¹²⁵ Usp. *Isto*, 50.

¹²⁶ Francis W. JOHNSTON, *Let duše: duhovni savjeti i misli svetaca*, Split, 2009., 83.

¹²⁷ Usp. Sveti AUGUSTIN, *Misli*, Split, 2005., 62 – 64.

Bogom, a može je se razumjeti kao „sjećanje“ na raj u kojemu su prvi ljudi mogli biti u Božjoj blizini. Radi grijeha koji je čovjek učinio te tako okrenuo leđa Bogu, čovjek je izgubio Boga iz vida. Kada je čovjek u grijehu on misli samo na sebe, pa mu tako Bog postaje sve više nepoznat. Stoga je Bog po muci i smrti Isusa Krista, svoga Sina, otvorio ljudima pristup Kraljevstvu Božjem. U tom Kraljevstvu čovjek može opet biti u zajedništvu s Bogom. Čovjek koji je otkupljen i oslobođen vlastite sebičnosti vidi Boga u drugim ljudima koji su slika i prilika Božja. Takav je bio sv. Franjo kojega je čežnja za Bogom uvijek usmjeravala i poticala da bude na usluzi najsiromašnijima, gubavima te svima koje je odbacilo ljudsko društvo. Osim što otkupljeni čovjek vidi Boga u drugima, on vidi Boga i u vlastitoj duši putem molitve kada osjeća Božju blizinu. Najvažnija je suradnja između Boga i čovjeka na način da čovjek slijedi Božji glas da bi onda u njemu raslo Kraljevstvo Božje kao zajedništvo s Bogom, koje ga čini blaženim. Dakle, čist čovjek je onaj koji je slobodan od svake navezanosti na samoga sebe, na stvari, na ljude i na sve ostalo što mu smeta da bude Bogu potpuno na raspolaganju. Sukladno tome, čistoća je težnja samo za onim što služi sjedinjenju s Bogom.¹²⁸

Majka Terezija je također govorila kako je potrebno imati čisto srce da bi se moglo vidjeti Boga u tišini svoga srca. Govorila je kako je ponizno srce čisto srce, a takvo srce su imali Isus, Marija i Josip koji su učitelji poniznosti. Zato imajući takvo ponizno čisto srce poput njih i mi možemo rasti u svetosti. Majka Terezija je odličan primjer prepoznavanja Boga u drugima, posebice u najsiromašnijima i odbačenima od strane ljudskoga društva. U jednoj zgodu, dok je bila u Delhiju i vozila se automobilom jednom od ulica sa svojim susestrama, primijetila je jednog čovjeka kako leži na ulici. Zato je zaustavila automobil kako bi pomogla čovjeku i vidjela je li sve u redu s njim. Njezine susestre su se čudile kako je uopće primijetila tog čovjeka kad ga nitko drugi nije opazio. Ona je na to odgovorila da Boga može vidjeti samo čisto srce, srce slobodno od grijeha. Stoga, uvijek je naglašavala kako jedino čisto srce može dotaknuti Boga i služiti Bogu jer je ono slobodno, bez grijeha.¹²⁹

Papa Ivan Pavao II. je mnogo govorio i pisao o čistoći, posebice u kontekstu braka i spolnosti. Tako u svojoj poznatoj knjizi *Ljubav i odgovornost* sažima i obrazlaže moralne norme katoličke etike uzimajući osobu za predmet analize u odnosu na spolnost, na ljubav između muškarca i žene, a onda i na krjepost čistoće.¹³⁰ Prije svega, čistoću se želi prikazati štetnom, a ne korisnom za čovjeka te prema tome je smjestiti izvan ljubavi muškarca i žene, dok u ljubavi

¹²⁸ Usp. Kajetan ESSER, *Opomene svetoga Franje*, Zagreb, 2015., 139 – 143.

¹²⁹ Usp. Majka TEREZIJA, *Gdje je ljubav, ondje je i Bog: put do pristinijega sjedinjenja s Bogom i veće ljubavi za druge*, Split, 2010., 316 – 317.

¹³⁰ Usp. Karol WOJTYLA, *Ljubav i odgovornost*, Split, 2014., 8.

treba ustuknuti. Stoga, u poimanju ljubavi treba ukloniti svaki oblik subjektivizma jer ljubav zahtijeva integraciju osoba koje ljube.¹³¹ Puna vrijednost čistoće može se shvatiti kada čovjek prihvati objektivnu istinu o ljubavi žene i muškarca umjesto subjektivističke fikcije. Prema sv. Tomi čistoća je povezana s krjepošću umjerenosti koja usavršava volju, jer u suprotnom, volja bi mogla podleći osjetilima i samo onome što ona osjećaju kao dobro. S te strane, krjepost umjerenosti pomaže čovjeku kao razumskome biću živjeti tako da postigne savršenost koja odgovara njegovoj naravi, što se orijentira na Bibliju gdje piše: „Budite dakle savršeni...” (Mt 5, 48).¹³² Ako tijelo nije pokorno, podređeno punoj istini o sreći čovjeka, onda ono može zasjeniti konačnu viziju sreće, a to je sjedinjenje čovjeka s osobnim Bogom. U tom smislu treba razumjeti Isusovo blaženstvo čistima srcem (usp. Mt 5, 8). Sjedinjenje ljudske osobe s osobnim Bogom, koje se u punini ima dogoditi u vječnosti, osvjetljava vrijednost ljudske ljubavi, a potvrdu za to nalazimo u Svetom pismu gdje se govori o braku Boga s čovječanstvom.¹³³

Naposljetku, ljudsko srce ostaje podijeljeno ako nije sjedinjeno s Bogom. Govoreći o nečistoći, tu se ne podrazumijeva samo zloraba spolnosti, nego je ona svaka odijeljenost od Boga. Naime, nečistoća ne dolazi izvana, niti je se možemo osloboditi na izvanjski način, već ona nastaje iznutra, u srcu. Štiteći dušu protiv svake nečistoće, demonskim silama se uskraćuje snaga da ovladaju, ne samo spolnim, nego bilo kojim područjem ljudskoga života. Ljudi koji nastoje živjeti čistoću ne preziru osjetilnost i ne postaju licemjeri poput farizeja, već uvijek imaju strahopoštovanje pred otajstvom spolnosti. Zaključno tome, čisti srcem su oni koji su potpuno predali svoje srce Isusu da jedino on u njemu vlada, a zauzvrat im je Isus obećao gledati Boga, što je konačna čovjekova sreća.¹³⁴

¹³¹ Usp. *Isto*, 142 – 143.

¹³² Usp. *Isto*, 167 – 169.

¹³³ Usp. *Isto*, 173.

¹³⁴ Usp. Johann C. ARNOLD, *Seks, Bog i brak*, Dol (Brač), 2008., 47 – 50.

ZAKLJUČAK

Cilj rada bio je pokazati zašto je čisto srce jedan od Isusovih zahtjeva koji traži od svojih učenika kako bi postigli Kraljevstvo Božje. Matej je jedini od četvorice evanđelista koji je napisao Isusovo blaženstvo „čistih srcem“, a važnost tog blaženstva na poseban način se očituje kroz razvoj Matejeve zajednice, obraćene Židove na kršćanstvo, koja je prihvatila Isusa Krista kao Mesiju i njegov nauk. Naime, u Isusu se ostvarilo ispunjenje Božje volje i poruke da je Kraljevstvo Božje blizu. Matej prikazuje Isusa kao pastira Izraelova čija spasenjska moć nije ograničena samo na Izrael, nego se tiče svih ljudi. Prema tome, Isus ne dokida Mojsijev zakon, već ga ispunja, odnosno donosi ljudima novi zakon ljubavi prema kojemu trebaju djelovati kako bi postigli zajedništvo s Bogom – Kraljevstvo Božje.

Matejeva zajednica je svjesna važnosti Mojsijeva zakona. Unatoč progonstvima koje je trpjela od strane pravovjernih Židova radi prihvaćanja Isusa Krista kao jedinoga Spasitelja, oni su nadalje ostali vjerni Isusovom novom zakonu. S obzirom na to da je za Mateja Crkva eshatološki ostvaren Izrael, ona je nastojala sačuvati kontinuitet sa Starim zavjetom. Međutim, Matej ne želi da njegova zajednica bude vjerna Zakonu samo izvanjski kao što se to činilo u Starom zavjetu, nego traži od njih da vrše Zakon, stavljajući pritom naglasak na čovjekovu nutrinu. Budući da Isus nije došao dokinuti već ispuniti Zakon, on ga tumači na posve nov način tražeći od čovjeka nov stav prema slovu Zakona, a to je čistoća srca.

Blaženstvo „čistih srcem“ nalazi se u blaženstvima Matejevog evanđelja s kojima započinje Govor na gori. U Govoru na gori Isus donosi etičke zahtjeve na kojima se treba temeljiti kršćanski život, pa prema tome taj Govor obvezuje sve kršćane, a ne samo izabrane pojedince. Poanta Govora jest postignuće Kraljevstva Božjega koje Isus obećava svima koji prihvate i potom vrše njegov zakon. Riječ je o duhovnom kraljevstvu u kojemu vladaju novi odnosi među ljudima i prema Bogu, a koje je moguće postići ukoliko je čovjek otvoren volji Božjoj, odnosno ukoliko nastoji djelovati po uzoru na Božju savršenost. Središte Govora na gori je upravo odnos prema Bogu iz kojega sve proizlazi, a čiji je korijen u ljudskom srcu. Može se reći da blaženstva uživaju najveći autoritet u Govoru budući da Govor njima započinje. Gledano prema ljudskim kriterijima, za Isusova blaženstva nema razloga da ih se tako naziva, no on putem blaženstava nudi novu stvarnost započetu s njim koja ne ovisi o nikakvim zaslugama za spasenje, već traži samo čisto srce. Isus donosi blaženstva kao čestitku za ostvarenje Kraljevstva Božjega. Sukladno tome, blaženstvo „čistih srcem“ je na neki način plod svih ostalih blaženstava. Osim kod Mateja, istovjetan početak Govora nalazimo kod evanđelista

Luke, ali različitog oblika. Lukin govor se, naime, sastoji od četiri blaženstva i četiri „jao vama“. Iako kod Luke ne nalazimo blaženstvo „čistih srcem“ kao kod Mateja radi njegove namjere da više naglasi socijalni vid blaženstava, ipak su sva blaženstva usmjerena na proglašenje Kraljevstva Božjega na svoj način.

Matejevoj zajednici, obraćenim Židovima na kršćanstvo, pojam čistoće zauzima središte duhovnog i liturgijskog života. U Starom zavjetu se posebno naglašavala vanjska čistoća, što je značilo eliminiranje svega što se njoj protivilo kao što je bolest, smeće, pokvarena hrana i ostalo. Takvo poimanje čistoće se očitovalo i u obredima za čiji pristup je osoba morala biti tjelesno čista jer ništa što je dolazilo u dodir sa svetim nije smjelo biti nečisto. Stoga, da bi ljudi uklonili svaku nečistoću, prinosili su žrtve i činili druge obredne čine. Na takav izvanjski pristup bogoštovlju upozoravali su prvenstveno proroci ukazujući na nutarnju vrijednost obreda koja zahtijeva od ljudi da djeluju najprije prema Božjoj svetosti i pravednosti. Iz tog razloga Isus upozorava farizeje da najprije očiste svoju nutrinu kako bi im i vanjština bila čista.

Srce je počelo čudorednosti i u Bibliji se njime razmišlja, odlučuje, planira i osjeća. Osim toga, u srcu se nalazi korijen grijeha koji čini prekid prijateljstva i zajedništva s Bogom. Ukoliko je ono pokvareno, utoliko su pokvareni i njegovi odnosi prema Bogu, drugima i samome sebi. Isus Krist je primjer potpune čistoće srca i zato ako njega nasljedujemo u svakodnevnom životu, i mi ćemo poput njega moći gledati Boga kako nam je i obećao već ovdje na zemlji do trenutka kada ćemo ga vidjeti onakva kakva jest. Govoreći o blaženom gledanju Boga naziru se dvije dimenzije, a to su eshatološka i sadašnja dimenzija. Što se tiče sadašnje dimenzije, Kraljevstvo Božje se očituje u prepoznavanju njegove prisutnosti u sakramentima, u svojim bližnjima i svima koji su u potrebi, dok se eshatološka dimenzija odnosi na gledanje Boga licem u lice nakon smrti.

O važnosti blaženstva „čistih srcem“ svjedočili su mnogi teolozi, kao i sami sveci poput Augustina, Franje Asiškoga, Majke Terezije i Ivana Pavla II. koji su vlastitim primjerom života dokazali ostvarenje tog blaženstva. Augustin i Franjo Asiški slično govore o blaženstvu „čistih srcem“ naglašavajući odbacivanje svjetovnih užitaka i preziranje onoga zemaljskoga kako bi se moglo postići gledanje Boga. Sveti Franjo govori kako je jedino čovjek čista srca slobodan od svake navezanosti na sebe, na druge i na ostale stvari koje mu smetaju da bude potpuno predan Bogu. S druge strane, Majka Terezija govori da je čisto srce ponizno srce te srce koje je slobodno od grijeha jer jedino takvo može biti u Božjoj blizini. Kada Ivan Pavao II. govori o čistoći, posebno se osvrće na tjelesnu, spolnu čistoću o kojoj je mnogo pisao i s kojom se bavio cijelog svog života. Naime, na tom području izričito upozorava na subjektivizam koji ne dopušta da osoba vidi cjelovitu sliku čistoće i ljubavi. Također, naglašava važnost pokornosti

tijela, jer u suprotnom se može zasjeniti konačna vizija sreće, a to je sjedinjenje s Bogom. Vrhunac čovjekova postojanja jest upravo biti s Bogom, biti u njegovoj blizini. A to će ostvariti svi oni čistoga srca. Zato je važno kloniti se svake nečistoće kako ne bi ovladala nijednim područjem našega života i kako bismo onda u vječnosti postigli gledanje Boga, što znači ostvarenje konačne ljudske sreće.

Čisto srce kao uvjet gledanja Boga (Mt 5, 8)

SAŽETAK

U ovom diplomskom radu istraživali smo blaženstvo „čistih srcem“ u Matejevom evanđelju. Cilj je bio pokazati zašto je baš čistoća srca jedan od Isusovih zahtjeva koji traži od svojih učenika kako bi postigli Kraljevstvo Božje, koristeći metodu sinteze i dedukciju. Rad je podijeljen na tri poglavlja. Kroz sva tri poglavlja se stupnjevito nastoji dati jedan teološki prikaz važnosti te samog značenja blaženstva „čistih srcem“. Matej je svoje Evanđelje napisao za svoju zajednicu, obraćene Židove na kršćanstvo, koja je prihvatila Isusa Krista kao Mesiju, a u kojemu se ostvarilo ispunjenje Božje volje. Krist je ispunio Mojsijev zakon i tako donio ljudima novi zakon ljubavi prema kojemu trebaju djelovati kako bi postigli Kraljevstvo Božje, a za koje je potrebno imati čisto srce. Naime, Matej ne želi da njegova zajednica samo izvanjski obdržava Zakon, već traži od njih da ga vrše, upućujući ih tako na njihovu nutrinu. Zato stavlja naglasak na čistoći srca, koju nam donosi u blaženstvima s kojima započinje Govor na gori, kao novom stavu prema Zakonu. Ukoliko je srce pokvareno, utoliko su pokvareni i njegovi odnosi prema Bogu, drugima i samome sebi. Isus Krist donosi blaženstva kao čestitku za ostvarenje Kraljevstva Božjega. On nam je svojim životom pokazao primjer potpune čistoće srca i zato nasljedujući ga u svakodnevnom životu, poput njega ćemo moći gledati Boga kako nam je i obećao već ovdje na zemlji do trenutka kada ćemo ga vidjeti onakva kakva jest. Sveci poput Augustina, Franje Asiškoga, Majke Terezije i Ivana Pavla II. svjedoci su važnosti blaženstva „čistih srcem“ koji su svojim primjerom života dokazali ostvarenje tog blaženstva.

Ključne riječi: čisto srce, Kraljevstvo Božje, blaženstva, svetost

The pure heart as a condition of seeing God (Mt 5, 8)

SUMMERY

In this graduate thesis, we explored the beatitude of the "pure in heart" in Matthew's Gospel. The goal was to show why purity of heart is one of Jesus' demands on his disciples to attain the Kingdom of God, using the method of synthesis and deduction. The thesis is divided into three chapters. Throughout all three chapters, an attempt is made to give a theological representation of the importance and very meaning of the beatitude of the "pure in heart". Matthew wrote his Gospel for his community, the converted Jews to Christianity, who accepted Jesus Christ as the Messiah, and in whom the fulfillment of God's will was accomplished. Christ fulfilled the law of Moses and thus brought to men a new law of love according to which they must act in order to attain the Kingdom of God, for which it is necessary to have a pure heart. Namely, Matthew does not want his community to only externally observe the Law, but asks them to carry it out, thus directing them to their interior. That is why he emphasizes the purity of heart, which he brings to us in the beatitudes with which the Sermon on the Mount begins, as a new attitude towards the Law. If the heart is corrupt, so are its relationships with God, others, and itself corrupt. Jesus Christ brings the beatitudes as a congratulation for the realization of the Kingdom of God. He showed us with his life an example of complete purity of heart and therefore by following him in everyday life, like him we will be able to see God as he promised us already here on earth by the time we see him as he is. Saints such as Augustine, Francis of Assisi, Mother Teresa, and John Paul II. they are witnesses to the importance of the beatitude of the "pure in heart" who, by their example of life, have proved the realization of that beatitude.

Key words: pure heart, Kingdom of God, beatitudes, the holiness

LITERATURA

Biblijski tekstovi:

Biblija, Zagreb, 2016.

Knjige:

ARNOLD, Johann C., *Seks, Bog i brak*, preveo: Ivan Matulić, Dol (Brač), 2008.

BROWN, Raymond E., *Uvod u Novi zavjet*, Zagreb, 2008.

BROWN, R. E. – CASTELOT, J. J. – FITZMYER, J. A. i dr., *Biblijska teologija Staroga i Novoga zavjeta*, Zagreb, 1993.

DUGANDŽIĆ, Ivan, *Biblijska teologija Novoga zavjeta*, Zagreb, 2004.

DUGANDŽIĆ, Ivan, *Snaga s izvora: izabrane teme Novoga zavjeta*, Zagreb, 2003.

DUGANDŽIĆ, Ivan, *Upoznajmo Bibliju: Narod Božji i njegovo Sveto pismo*, Zagreb, 2011.

ESSER, Kajetan, *Opomene svetoga Franje*, Zagreb, 2015.

GNILKA, Joachim, *Teologija Novog zavjeta*, Zagreb, 1999.

HARRINGTON, Wilfrid J., *Uvod u Novi zavjet – spomen ispunjenja*, Zagreb, 1990.

JOHNSTON, Francis W., *Let duše: duhovni savjeti i misli svetaca*, Split, 2009.

KOŠIĆ, Vlado, *Novo staro lice Boga*, Zagreb, 2005.

LAZZARIN, Piero, *Sveci kroz crkvenu godinu*, Zagreb, 2010.

LIMBECK, Meinrad, *Matejevo evanđelje*, Zagreb, 2009.

LUJIĆ, Božo, *Biblijsko svjetlo vjere na putu života: biblijske teme vezane uz egzistenciju suvremenoga čovjeka*, Zagreb, 2018.

LUJIĆ, Božo, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka*, Zagreb, 2010.

LUJIĆ, Božo, *Isusova otvorena antropologija*, Zagreb, 2005.

LUJIĆ, Božo, *Vjera u Boga uvijek novih mogućnosti*, Zagreb, 2014.

Majka TEREZIJA, *Gdje je ljubav, ondje je i Bog: put do prisnijega sjedinjenja s Bogom i veće ljubavi za druge*, prevela: Ivana Krencer, Split, 2010.

REBIĆ, Adalbert, *Blaženstva*, Zagreb, 1996.

REBIĆ, Adalbert, *Središnje teme Staroga zavjeta*, Zagreb, 1996.

R. T. FRANCE, *Matej: Tumačenje Evanđelja po Mateju*, Novi Sad, 1987.

SCHNACKENBURG, Rudolf, *Osoba Isusa Krista u četiri evanđelja*, Zagreb, 1997.
SCHWEIZER, Eduard, *Das Evangelium nach Matthäus*, Göttingen, 1973.
Sveti AUGUSTIN, *Misli*, priredila: Ana Balta, Split, 2005.
Sveti HILARIJE, *Tumačenje evanđelja po Mateju*, preveo: Marijan Mandac, Zagreb – Split, 2013.
TOMIĆ, Celestin, *Isus iz Nazareta. Prorok i Krist*, Zagreb, 1991.
VAJIĆ, Ivan i sur., *Putokazi sreće: Blaženstva i svjedočanstva vjernika*, Zagreb, 2016.
WOJTYLA, Karol, *Ljubav i odgovornost*, Split, 2014.
ZOVKIĆ, Mato, *Matejevo evanđelje u našoj misi*, Zagreb, 1995.

Članci:

DUGANDŽIĆ, Ivan, Isusov stav prema Zakonu (Mt 5, 17 – 19), u: *Obnovljeni život*, 59 (2004.) 2.
VRANA, Josip, Kompozicija i struktura Besjede na gori u Matejevu evanđelju, u: *Crkva u svijetu*, 22 (1987.) 2.
VUGDELIJA, Marijan, Moralna dimenzija Isusovih blaženstava (Mt 5, 1 – 12), u: *Služba Božja*, 52 (2012.) 3/4.
ZOVKIĆ, Mato, Različite teologije, a jedna vjera u Novom zavjetu, u: *Bogoslovska smotra*, 61 (1991.) 3-4.

Materijali u elektroničkom obliku:

CHRISTIAN, Imanuel, Blessed Are the Pure in Heart (Matthew 5:8) (22. VI. 2004.), u: <https://bible.org/seriespage/blessed-are-pure-heart-matthew-58> (23. II. 2021.).
JEZERINAC, Juraj, Homilija – Župa Duha Svetoga (02. XI. 2014.), u: <http://zupa-duhasvetogajarun.hr/wp-content/uploads/2014/11/Homilija-Jezerinac-2.11..pdf> (26. I. 2021.).
MATOŠEVIĆ, Domagoj, Blago čistima srcem, oni će Boga gledati (23. II. 2012.), u: <http://www.pastoralmladih.hr/Oaza/Promisljaj-srcem/Blago-cistima-srcem%2C-oni-ce-Boga-gledati.aspx> (20. III. 2021.).

Papa FRANJO, „Blago čistima srcem, oni će Boga gledati“ (Mt 5, 8) (31. I. 2015.), u: <https://mladi.hbk.hr/vijesti/sdm/papine-poruke/%CB%9Dblago-cistima-srcem-oni-ce-boga-gledati%CB%9D-mt-58/> (19. III. 2021.).

Papa FRANJO, Papina kateheza na općoj audijenciji – „Blago čistima srcem: oni će Boga gledati!“ (01. IV. 2020.), u: <https://ika.hkm.hr/novosti/blago-cistima-srcem-oni-ce-boga-gledati/> (23. III. 2021.).

VILJOEN, Francois P., Jesus healing the leper and the Purity Law in the Gospel of Matthew (20. V. 2014.), u: https://www.researchgate.net/publication/269974647_Jesus_healing_the_leper_and_the_Purity_Law_in_the_Gospel_of_Matthew (01. III. 2021.).

Diplomski rad:

HOLJEVAC, Matea, *Blagdan sv. Mateja, apostola i evanđeliste*, Đakovo, 2018.

Rječnik:

Xavier LÉON – DUFOUR, *Rječnik biblijske teologije*, Zagreb, 1969.

ŽIVOTOPIS

Osobni podaci:

Ime i prezime: Nikolina Glasnović

Mjesto i datum rođenja: Zagreb, 31. 10. 1996.

Prebivalište: Kistanje

Podaci o školovanju:

2003. – 2011. – Osnovna škola Kistanje, Kistanje

2011. – 2015. – Srednja škola Lovre Montija, Knin, smjer: opća gimnazija

2015. – 2018. - Sveučilište u Zadru, Preddiplomski dvopredmetni studij, smjer: filozofija i teološko-katehetski studij

2018.– Sveučilište u Zadru, Diplomski dvopredmetni studij, smjer: nastavnički: filozofija i teološko - katehetski studij

Radno iskustvo:

2015. – 2018. – T.O. Marina, prodavač

2018. - Fini oglasi d.o.o., promotor

11. / 2020. – Pull & Bear Hrvatska d.o.o., pomoćnik u radu

Vještine:

Rad na računalu: Osnove rada na računalu, MS office

Jezici: Engleski jezik, u govoru i pismu

Vozačka dozvola: B kategorija